

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra obecné lingvistiky

Rozbor agramatického textu podle jednotlivých jazykových rovin

Bakalářská diplomová práce

Autor: Jan Hello

Vedoucí práce: Mgr. Dan Faltýnek, Ph.D.

Olomouc

2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci „*Rozbor agramatického textu podle jednotlivých jazykových rovin*“ vypracoval samostatně a uvedl jsem veškerou použitou literaturu a veškeré použité zdroje.

V

dne

Podpis

Abstrakt

Název práce: Rozbor agramatického textu podle jednotlivých jazykových rovin

Autor práce: Jan Hello

Vedoucí práce: Mgr. Dan Faltýnek, Ph.D.

Počet stran a znaků: 61, 85 967

Počet příloh: 1

Abstrakt (minimálně 900 znaků):

Bakalářská práce „*Rozbor agramatického textu podle jednotlivých jazykových rovin*“ se zabývá rozbořem textů vykazujících znaky agramatismu. Na základě korpusu složeném z vybraných textů jsou akcentovány specifické jazykové prostředky a jevy náležející k morfologické, lexikologické, syntaktické a pragmatické jazykové rovině. V rámci každé roviny je jazyk nahlížen z hlediska jevů, které do ní náleží. Práce se specializuje na analýzu individuálního výběru jazykových prostředků ze strany autora, které se v textech korpusu uplatňují. Mnohdy jsou popisovány i důvody jejich použití a způsob práce s těmito užitými prostředky. Vybrané příklady jsou v práci rozebírány vícekrát z hlediska konkrétní roviny hierarchické struktury jazyka. Záměrem je pouze praktický rozbor konkrétních textů, teoretické úseky se v práci vyskytují pouze s ohledem na vysvětlení konkrétních jazykových prvků. Analýza si klade za cíl přispět k rozšíření poznatků o agramatických projevech v afázii. K samotné práci je přiložen korpus textů, ze kterého bylo vycházeno po dobu celé tvorby jazykového rozboru.

Klíčová slova: jazykový rozbor, jazykový prostředek, jazyková rovina, gramatika, morfologie, lexikologie, syntax, pragmatika, agramatismus, idiolekt

Abstract

Title: The Analysis of agrammatic text on individual linguistic levels

Author: Jan Hello

Supervisor: Mgr. Dan Faltýnek, Ph.D.

Number of pages and characters: 61, 85 967

Number of appendices: 1

Abstract (900 characters):

The bachelor thesis “ The Analysis of agrammatic text on individual linguistic levels” focuses on the analysis of the texts which are containing signs of agrammatism. On the basis of the authentic texts, the specific linguistic devices and phenomena belonging to the morphological, lexicological, syntactic and pragmatic language are emphasized. Each language level is viewed through the aspects that belong to it. The thesis is mainly focused on the analysis of the individual choices of the linguistic devices throughout the chosen authors’ texts. The reasons for the usage of the specific devices and the explanations of how to work with them are also given. The selected examples are examined multiple times in terms of the specific levels of the hierarchical structure of the language. The thesis aims mainly on the practical analysis of the specific texts. The theoretical section can be found only in terms of the explanation of particular language elements. The analysis tends to contribute to the broadening of the knowledge about agrammatic expressions in aphasia. The work itself is accompanied by selected authentic texts which served as a base for the whole analysis.

Keywords: language analysis, language devices, language level, grammar, morphology, lexicology, syntax, pragmatics, agrammatism, idiolect

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Danu Faltýnkovi, Ph.D. za vedení práce, cenné rady a připomínky. Poděkování náleží také mé rodině za pomoc a trpělivost projevenou během celé tvorby bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Stručná charakteristika zdroje korpusu, představení autora textů	9
2 Morfologická jazyková rovina.....	11
2.1 Úvod do morfologické části	11
2.2 Morfologické hledisko	12
2.3 Shrnutí morfologické analytické části.....	16
2.4 Chyby nezohledňované v morfologické části	17
3 Lexikologická jazyková rovina.....	20
3.1 Úvod do lexikologické části.....	20
3.2 Lexikologické hledisko	21
3.2.1 Idiolekt autora.....	21
3.3 Shrnutí lexikologické analytické části.....	35
4 Syntaktická jazyková rovina.....	37
4.1 Úvod do syntaktické části	37
4.1.1 Porušení syntaktické struktury.....	38
4.1.2 Porušení logické návaznosti	39
4.1.3 Porušení slovosledu	40
4.1.4 Ostatní syntaktické jevy.....	40
4.2 Shrnutí syntaktické analytické části	43
5 Pragmatická a sémantická jazyková rovina.....	44
5.1 Úvod do sémanticko-pragmatické části	44
5.2 Sémanticko-pragmatické hledisko	45
5.2.1 Deiktické prostředky.....	45
5.2.2 Koherence a koheze textu.....	48
5.2.3 Rysy mluvenosti v psaném textu	51
5.3 Shrnutí pragmatické analytické části.....	52
6 Závěr.....	53
Zdroje	55
7 Samostatná příloha	57

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na zkoumání agramatických textů napsaných osobou, která trpí afázií. Téma jsem zvolil s ohledem na svůj zájem o danou problematiku. Budu se proto soustředit na rozbor textů vykazujících znaky agramatismu. Zkoumaný materiál jsem čerpal z webu s názvem Hebnilo, který tvořil platformu pro publikování článků p. Hebkého. Vlastním výběrem z těchto článků jsem vytvořil korpus, ze kterého jsem vycházel po celou dobu psaní této práce. Jako korpus zde budu označovat soubor autentických psaných textů v elektronické podobě a v jednom formátu. O svém zdroji, stejně jako o autorovi zmíněných textů, se více rozepíšu v úvodní části práce.

Můj výzkum si klade za cíl rozbor agramatického psaného projevu konkrétní osoby. V průběhu celé tvorby práce mě bude nejvíce zajímat, jakým způsobem se agramatismus autora projevuje z hlediska hierarchické struktury jazyka. Analýza se bude zabývat jazykovými prostředky a jevy, které se uplatňují ve vybraných člancích. Je třeba upozornit na skutečnost, že vyčerpávající výčet veškerých jazykových prvků není mým cílem, který vzhledem k požadovanému rozsahu práce realizovat ani nelze. Cílem práce nebude ani problematika afázie jako takové, kterou zde nebudu rozebírat, a to ani z teoretického hlediska.

Jak už jsem uvedl výše, hodlám se zabývat pouze rozbořem agramatického psaného projevu z pohledu jednotlivých jazykových rovin. Každou jazykovou rovinu mám sice v plánu popisovat zvlášť, nicméně komplexnost a provázanost jazykového systému předurčuje tento rozbor k tomu, že jednotlivé roviny na sebe budou v mnoha případech odkazovat a navzájem se prolínat. Budu si všímat všech netypických, nápadných a příznakových jazykových prvků, které jsou v textech realizovány. Obsahová struktura práce se proto bude skládat z částí věnovaných jednotlivým jazykovým rovinám, přičemž struktura každé z nich bude koncipována stejným způsobem. Na začátku každého úseku plánuji stručný úvod do problematiky následovaný samotným popisem nalezených jazykových prvků. Ty budu rozebírat souhrnně v závislosti na jejich příslušnosti ke stejné jazykové kategorii. Nebudu tedy uvažovat každý text korpusu jako samostatnou izolovanou jednotku, ale budu je

vnímat jako jeden celek. Z tohoto důvodu budu v průběhu práce všechny články označovat pouze výrazem „text“. Na konci každé části plánuji i shrnutí celé roviny.

Jak už bylo řečeno, v rozboru budu postupovat po jednotlivých jazykových rovinách. První část práce se bude věnovat morfologii, kde se zaměřím hlavně na specifické tvary slov a četné gramatické chyby. V lexikologické části mám v úmyslu se soustředit na individuální způsob výběru ze slovní zásoby češtiny a různé specifické výrazy. V syntaktické části budu sledovat především porušování větné struktury a v pragmatice práci s prostředky zajišťujícími textovou kohezi a koherenci či logickou návaznost vět. U teoretických úseků budu vycházet především ze souhrnných gramatických publikací.

Mým záměrem nebude autora žádným způsobem opravovat či čtenáři podsouvat, jakým způsobem by mělo být něco napsáno, nýbrž se budu snažit o objektivní popis vybraných jazykových jevů. Pouze v případech, kde se příliš odchýlí od jazykové normy nebo kde bude pro potřeby vysvětlení vhodnější použít jiný výraz, upozorním na tuto skutečnost u konkrétních příkladů. Veškeré rozebírané příklady budu označovat uvozovkami.

V závěru práce budou komplexně shrnuty poznatky získané na základě analýzy všech rovin jazyka. Pokusím se zhodnotit, jaké dominantní znaky zkoumané texty vykazují a které jazykové jevy činí autorovi největší potíže. Podle mého názoru by tato práce mohla částečně napomoci rozšíření poznatků o agramatismu v afázii na všech jazykových rovinách.

1 Stručná charakteristika zdroje korpusu, představení autora textů

Pan Miloslav Hebký je zakladatelem webu Hebmilo a zároveň jediný autor všech publikovaných textů. Uživatelům českého internetu byl dobře známý již krátkou dobu po založení zmíněného webu a dalo by se říci, že se za dobu svého působení stal na českém internetu legendou. Pan Hebký se v roce 2005 rozhodl, že zcela nezištně založí dobročinnou organizaci, která si klade za cíl pomáhat lidem a poskytovat jim rady ve všech oblastech života. Základní princip pomoci spočíval v odpovědích na dotazy lidí, kteří p. Hebkého požádali prostřednictvím e-mailových schránek o radu. Na stránkách organizace tedy zcela zdarma poskytoval dle svého mínění hodnotné rady v duchu svého proslulého motta „JA RAD POradIM když vIM VIC“. Záměr je to jistě ušlechtilý, ale vzhledem ke způsobu komunikace autora a nestandardní povahy obsahu publikovaných textů se snaha o poskytování seriózních rad mívá účinkem, nehledě na skutečnost, že forma a způsob podání informací působí značně neprofesionálně, většinou až komicky, což zcela jistě neměl autor v plánu.

Svůj osobitý přístup k psaní textů, ve kterých se mimo jiné náhodně střídají velká a malá písmena, zdůvodňoval faktem, že vlastní starou a rozbitou klávesnici. Podle jeho vysoce specifického psaného jazykového projevu však lze usuzovat, že zřejmě trpí určitou formou afázie, která se mimo jiné projevuje právě agramatismem. Z tohoto důvodu se stával častým terčem posměšných reakcí jiných uživatelů internetu, kteří navštívili jeho webové stránky Hebmilo. Vznikl dokonce i textový generátor, ve kterém si zájemci mohli nechat převést svůj text do formy podobné textům na stránkách p. Hebkého.

O panu Hebkém není k dispozici mnoho informací, budu proto vycházet pouze z údajů, které o své osobě prozradil v publikovaných „článcích“ na webu Hebmilo, odkud jsem také čerpal výzkumný materiál. Dané řešení jsem zvolil jako nejvhodnější s ohledem na skutečnost, že jsem neměl možnost potkat se s autorem osobně. Pan Hebký o sobě ve svých příspěvcích tvrdil, že měl stálé zaměstnání, ve kterém s ním byl dne 27.7. 2005 ukončen pracovní poměr. Poté autor plánoval návrat k původní profesi řemeslníka vyrábějícího ptačí budky ze dřeva. Z textů také vyplývá, že tehdy žil na venkově či v menším městě spolu se svou partnerkou Ladou a s matkou.

Informace osobního rázu nicméně nejsou pro potřeby této práce důležité, proto se jimi nebudu dále zabývat a jejich absenci nepovažuji za překážku v rozboru. Jelikož se můj zájem soustředí čistě na jazykovou stránku textů, nebudu brát v potaz rozumovou (ne)vyspělost p. Hebkého.

2 Morfologická jazyková rovina

2.1 Úvod do morfologické části

Na úvod této části práce považuji za vhodné charakterizovat termín morfologie a zmínit pojmy, se kterými zde budu pracovat. Morfologie neboli tvarosloví je lingvistická disciplína, která spolu se syntaxí tvoří součást klasické gramatiky. Předmětem jejího zkoumání jsou všechny typy morfémů, zahrnující i tvary slov jednotlivých slovních druhů, a to z hlediska jejich kombinatoriky, formy a funkce. Z toho vyplývá základní členění této disciplíny na dvě hlavní oblasti, kterými rozumíme slootovubu, tedy morfologii slootovornou, zabývající se vznikem nových pojmenování kombinacemi slootovorných základů a různých typů afixů, a oblast skloňování a časování slov, nazývanou jako flektivní morfologie.

V tradičním pojetí považujeme za nejmenší jednotku gramatické struktury morfém. Jde o základní jednotku vnitřní struktury slova spojující určitou formu s jistým významem. Forma slovního tvaru závisí na jeho použití ve větě. Zásadní princip určení jednotlivých morfémů spočívá v jejich opakovatelnosti, podle kterého je určitá část formy slova reprezentována konkrétním morfémem tehdy, pokud se ve stejném významu opakuje i v odlišném kontextu, tj. i u jiných slov. Jednotlivé formy slov v různých kontextech pak mají ten účel, že různé slovní tvary vyjadřují různý gramatický význam. Podle jejich distribuce dělíme morfémy na volné, tedy kořeny (radixy) slov, a vázané, které se souhrnně nazývají afixy. V češtině rozlišuje následující afixy – předponu (prefix), příponu (sufix) a cirkumfix, pro úplnost je třeba doplnit i koncovku.¹ Kořen je přítomen ve všech tvarech daného slova a ve slovech od něj odvozených, třebaže se může obměňovat. Předpony a přípony nesou nejen gramatický, ale i lexikální význam slova. Oproti tomu koncovky vyjadřují při deklinaci a konjugaci ohebných slovních druhů pouze jednotlivé gramatické kategorie.²

V této části práce se zaměřím především na nezvyklé kombinace morfémů a na tvary slov, které spadají do individuální slovní zásoby autora. S tím souvisí také

¹ Ziková, Markéta (2017). In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny*.

² Cvrček, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, str. 126

chybné užívání některých afixů a komolení kořenů či rovnou celých slov oproti jejich standartní formě. Nebudu zde uvažovat veškeré chybně napsané slovní tvary jako jsou překlepy, vynechaná písmena či očividné pravopisné chyby, protože jejich výčet by byl příliš obsáhlý. O takových tvarech se zmíním pouze v případě, pokud budou třeba k vysvětlení nebo popisu konkrétního jevu. Pro větší přehlednost zde budou uváděné příklady psány pouze malými písmeny a s mezerami mezi slovy, v ostatních částech práce pak plně zachovám původní grafickou podobu slov, slovních spojení, vět i souvětí.

2.2 Morfologické hledisko

V zásadě lze vypočítávat několik nejčastějších tendencí, které se protínají napříč všemi publikovanými články. U substantiv se tak děje například v užívání zdvojnásoběných tvarů slov, přestože je kontext nevyžaduje. Nalezneme tak příklady deminutiv slov mužského rodu jako „kaplicek, jogurtek, benzinek, olejik, programek nebo problemek“. Deminutiva maskulin jsou tvořena primárními sufixy -ek nebo -ík. Vyjma slova „kaplicek“ jsou všechna deminutiva bez alternace kořenného vokálu. Jazykově nekodifikované jsou tvary slov „olejik“, neboť se pomocí sufixu -ík tvoří deminutiva pouze od některých maskulin jednoslabičných, a slovo „kaplicek“, protože jde o novotvar, který není zakotvený ve slovní zásobě češtiny, stejně jako deminutivní adjektivum „radickova paka“. Deminutiva feminin jsou tvořena primárním sufixem -ka u slov „legracka, vyplatka a vaginka“, u kterých dochází k běžným hláskovým alternacím. Příklad deminutiva neuter zastupuje slovo „radijko“, realizované primárním sufixem -ko a se změnou kořenného vokálu.

V textu se kromě neologismu „kaplicek“ objevují i další jinak neexistující slova či tvary slov, která nejsou součástí slovní zásoby češtiny. Mezi individuálními novotvarami autora tak najdeme i slovní spojení „boho vo znamení“, substantiva „haciky, hovino, cikulada, zaclunka“ a verba „blinat, vytikava“. V tuto chvíli na dané výrazy upozorňuji pouze vzhledem k jejich nezvyklé stavbě, popř. morfémům, více se jimi však budu zabývat až v části práce věnované lexikologickému hledisku.

Autor často chybí v případě skloňování ohebných slovních druhů a ve vyjadřování správné gramatické shody, např. v rodě ukazovacích zájmen „toho vete

(větev), do te kelimku“ nebo u přídavného jména „mam smutny spravu“ a neurčitého zájmena „jesli nema nejaky nemoc“, u posledních dvou příkladů napsaných ve tvaru 1. pádu rodu mužského místo 4. pádu rodu ženského. 1. pád měl být naopak použitý místo uvedeného 7. v případě spojení „anebo nejaky, jinym problemem“. Hodně se také zaměňuje jednotné číslo za množné a naopak, např. „psa a kocku..to ho tam pak taha“ (to **je** tam pak tahá), „delanim budky pro ptacvo“ (děláním **budek** pro ptactvo) nebo „prace staveni budek je docela teska a takz bylo obtizn ji prodat“ (bylo obtížné **je** prodat), kde autor pravděpodobně vztahuje zájmeno „je“ ke slovu „práce“, ačkoli reálně zastupuje výraz „budky“. V jednom souvětí autor dokonce zaměnil číslo u všech použitých substantiv, u kterých ze sémantického hlediska dává větší smysl užití opačného čísla – „v obchode tu budku zadnou necheji, tak jsem je prodal u silnic“ (V **obchodech** žádné **budky** nechtěli, tak jsem je prodal u **silnice**.), ačkoliv u výrazů „obchode, silnic“ mohou být pouze vynechaná písmena na konci slova. Ta ostatně chybí i na začátku slovního tvaru „sine“ s vynechaným prefix před-, neboť z kontextu vyplývá, že měl autor na mysli výraz „předsín“.

Dále najdeme v četných případech užití hovorové koncovky -ý ve spojení se substantivy rodu mužského a středního místo jejich příslušných spisovných variant, objevují se tak výrazy jako „jiny jidlo“ (jiné jídlo), „stejnym haciku“ (stejném háčku), „do miho pokoje, u miho auta“ (do mého pokoje, u mého auta), zde navíc ještě s pravopisnou chybou (mimoto se objevuje i nespisovný tvar „mojeho“), dále „to je zlomeny“ (to je zlomené), „mel sem ho polzeny“ (měl jsem ho položené), „prazdny místo“ (prázdné místo), „na internetovy pocitce“ (na internetové počítače), „od nejakyho blata“ (od nějakého bláta) nebo u pomnožného substantiva „kalhot mela spinavy“ (kalhoty měla špinavé) a dalších.

U substantiv autorovi činí potíže také psaní skupiny souhlásek pohromadě, a to v případech sufixů - ství/- ctvo, bez ohledu na významový typ, ke kterému dané substantivum náleží. Lze tak nalézt tvary slov jako „zmanzeslvi, ptacvo“. Na základě významového typu řadíme slovo „manželství“ do názvů abstrakt jiných obecných významů, které lze obtížně klasifikovat, zatímco „ptactvo“ zahrnujeme mezi slova hromadná, která označují skupinu objektů téhož druhu jako jeden celek.

V jednotlivých případech také píše určitá slova ve formě, v jaké se vyslovují, např. „jesli, neschledam“ aj., další gramaticky nesprávné tvary nalezneme u výrazů

„aji“ (i), „pomalejc“ (pomaleji), „abysme“ (abychom) či „jakoze“, což je chybný zápis slovního spojení „jak to, že“. P. Hebký dělá chyby i ve tvarech koncovek, např. „zigulu“ (žiguli), „bes nemoce“ (bez nemoci/i), „nasli v te sadre spousta jehlic“ (**spoustu** jehlic), stejně jako u následujících nespisovných tvarů slov „Windo(v)sech“ s koncovkou -ech a „emailoveyma strankama“ s gramaticky neexistujícím zápisem sufixu -oveyma. Zcela nesmyslné tvary vznikly u substantiva „na kalhotce“ (na **kalhotkách**), u kterého neexistuje podoba v jednotném čísle, neboť jde o slovo pomnožné, stejně jako u substantiva „(na) penisovi“, kterému byla přisouzena koncovka v 6. pádě podle mužského životného vzoru „pán“ místo neživotného vzoru „hrad“.

Dalším nápadným znakem je záměna koncovky -ý za nespisovné obecně české -ej, což v psaném projevu považujeme za příznakové, pokud -ej není v textu užito jako stylizačního či charakterizačního prvku, např. v promluhovém pásmu postav. Spisovná koncovka -ý je v textu zaměněna v mnoha slovech, výběrem např. „zamaskovanej, bilej, dobrej, novej, koupenej, jinej, zdrenej, danej, celej, nejakej, nastvanej, znamej, takovej(ma), teplej, spatnej, kazdej, mokrej“.

U nespisovných tvarů slov ještě zůstanu. Příslušnost k regionalismům naznačují tvary substantiv „pracu (co budu delat za pracu)“ a „seminaru (na seminaru)“, kde došlo k záměně spisovné koncovky -i za nespisovnou -u. V tomto případě zůstala v koncovkách měkkého skloňování zachována hláska -u tam, kde v českých nářečích došlo k přehlásce -u na -i.

Nespisovný je také tvar slova „spajz“ utvořený od spisovného substantiva „spíž“ a realizovaný prostřednictvím hláskové skupiny -ajz-. Jde o výraz přejatý z němčiny patřící ke staré vrstvě názvů řemeslnických, který nenese expresivní příznak, přestože skupinu -ajz- většinou obsahují citově zabarvené výrazy.

Co se týče sloves, lze nalézt třeba sémanticky chybné užití prefixu v příkladu „vcera me zakončili pracovni pomer“, kde je gramaticky vyhovující pouze varianta „ukončili“. Chybný prefix nalezneme i v případě „protoze ta plna se nesmí predjizdet“ (přejíždět), neboť ve spojení se základem nemá podle kontextu prefix vyjadřovat místní příslušnost, tedy že je něco před něčím, ale konkrétní význam dostat se z jedné strany na druhou. Autor zde totiž popisuje situaci, při které se podle něj nesmí přejet přes plnou čáru na silnici.

Chyby v konjugaci se projevují především v záměně tvarů pro jednotné a množné číslo podobně jako je tomu u substantiv. Takové záměny se vyskytují v případech jako „kdyz by ste to chtel skusit“ (když byste to **chtěli** zkusit, s gramaticky chybnou mezerou ve slově „byste“), „hned sem vedel ze ho chceme“ (hned jsem věděl, že ho **chci**), „tak sme prisli a dal sem mu penize“ (tak jsem **přišel**...), dále „tam kde je okna“ (tam, kde **jsou** okna), „musí se ale byt opatrní“ (ale **musíme** být opatrní), kde autor místo množného čísla chybně použil zvratnou formu slovesa, navíc s nesprávným slovosledem. Mezi další podobné příklady můžeme zařadit „ten, kdo s nim pracuje...a vsem nadavaji“ (ti, kteří se systémem **pracují**...a všem nadávají), „da se tam nastavit jeste dalsi věci“ (**dají** se tam nastavit ještě další věci) nebo „tak bezte...a podivej se“ (tak běžte...a **podívejte** se). Chybný rod se projevuje v případě „stratilo se mi transitor“ (**ztratil** se mi tranzistor), ve kterém sloveso vyjadřuje shodu s podmětem rodu středního, nikoli mužského.

V textu lze nalézt i sémanticky nesprávné střídání časů, které se objevuje třeba v již dříve zmíněném souvětí (příklad záměny jednotného a množného čísla u všech substantiv) „v obchode tu budku zadnou necheji, tak jsem je prodal u silnic“, kde, jak vyplývá z kontextu, můžeme použít jedině minulý čas, tedy „V obchodech žádné budky nechtěli, tak jsem je prodal u silnice“. Chybně vyjádřený tvar slovesa v přítomném čase se opakuje ve větě „TO ONA NEVI“, a protože autor opět popisuje událost, která se už odehrála, může zde být vyjádřený pouze minulý čas (To (ona) něvěděla.).

Další výrazy, které upoutaly mou pozornost, jsou slovesa ve tvaru „myslil, bydlit“. Patří mezi slovesa 4. slovesné třídy, která kolísají mezi vzory „prosit“ a „sázet“, což znamená, že si zachovala dvě ucelené řady tvarů, v případě zmíněných sloves jde o dvojice „myslet-myslit, bydlet-bydlit“. Tvary použité v textu časujeme podle vzoru „prosit“. Obě dvě varianty jsou plně spisovné, oproti tomu použitá varianta „litaji“ slovesa „létat“ je hovorová. Hovorovost se projevuje i v případech vynechání počátečního j- u tvarů sloves být („sem, sme, ste, sou“), jít („de, du, nepude, odede, odedete“) a jmenovat se („menuje se“), které v psaném textu pokládáme za příznakové. Písmeno -j- chybí také v koncovce -ejte při konjugaci sloves 2.os.pl. rozkazovacího způsobu, viz „dete, zahebetete, neskousete“ (dejte, zehejbejte/zahýbejte, nezkoušejte).

Za zcela osobitý jev považuji u sloves vynechávání samohlásky -o- ve dvojhlásce -ou-. Přestože u jiných slovních druhů nemá autor problém v naprosté většině příkladů napsat gramaticky správně slovo s -ou- („dlouhé“, i když najdeme i „budy, spinavu“), v případě sloves převažují tvary psané pouze s -u-, např. „lenut, kuknul, kuka, posluchat, vsimnut, kluze, puzival“.

Jiný nápadný znak se dále projevuje u sloves vzoru „tisknout“, která končí ve tvarech přičestí činného na souhláskovou skupinu (spadl, vládl, sedl atd.) Vedle této podoby se u mnohých sloves zejména v j. č. muž. rodu objevuje i ve spisovném jazyce podoba s -nu-, která se snadněji vyslovuje. Varianty s -nu- jsou však často chápány jako příznakové a stylově nižší (hovorové), v textu však lze zmíněných variant najít spoustu, např. „spadnul, upadnul, sednul, uklouznu, přibehnul, doslechnul, propichnul, nedosahnul, doknul“ nejen u sloves dle vzoru „tisknout“, ale i u jiných, třeba „reknul, (ne)jednul, vyleznul“.³

V některých případech má autor potíže i se správným psaním předložek, kdy buď napíše stejnou předložku gramaticky správně, ale dvakrát (což můžeme považovat i za překlep) - „do do pusy“, nebo najdeme dvě různé předložky za sebou, z nichž gramaticky správně je použita jen jedna - „za do mojeho pionira“. Předložky taky přímo vynechává, např. v případech „budka kukacku“ (budka pro/na kukačku) nebo „nesmime posluchat, co se bavi“, kde chybí předložka 6. pádu „o“, s čímž souvisí chybný tvar zájmena „co“, užitý v tvaru 1. pádu místo 6. pádu. Žádná předložka se naopak nepíše v příkladu „jesli nema nejaky nemoc na vagine nebo penisovi“, kde s odhlédnutím od dalších gramatických chyb popsanych výše a celkového smyslu věty nelze použít 6. pád, ale 2., tedy „jestli nemá nějakou nemoc vaginy nebo penisu“.

2.3 Shrnutí morfologické analytické části

Protože se v této práci pokouším o rozbor jednotlivých jazykových rovin, z nichž každá operuje s odlišnými pojmy a zaměřuje se na zkoumání jiných jazykových jevů, přestože jsou navzájem provázané, považuji za vhodné provést

³ Heslo *říct*. In: Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český.

menší sumarizaci dané roviny na konci každého úseku. Písemný projev autora zkoumaného textu vykazuje z morfologického hlediska znaky agramatismu, které se projevují paradigmatickými poruchami, neboť má v mnoha případech potíže s deklinací i konjugací, zaměňuje také prefixy a sufixy za jiné s odlišným významem atd. Gramatická pravidla tedy vlivem omezení p. Hebkého nejsou často dodržována, u morfologie považují za největší problém schopnost určování správné gramatické shody a s tím související užití příslušných tvarů (nejčastější chyby v příponách a koncovech) a ve vyjadřování správného tvaru slov obecně, což ve výsledku může u příjemce snížit správnou interpretaci či pochopení zamýšleného smyslu sdělení. Chyby najdeme napříč všemi slovními druhy, nejvíce se jich pochopitelně objevuje u slov s nejvyšší frekvencí, tedy u substantiv a verb. Lze nalézt i nekodifikované neologismy a tvary slov, které nejsou součástí slovní zásoby českého jazyka, nicméně u těchto výrazů lze na základě kontextu poměrně přesně odvodit, o čem autor v daném případě pojednává.

2.4 Chyby nezohledňované v morfologické části

Zkoumaný text obsahuje vzhledem k afázii pisatele velké množství chyb. Nejedná se pouze o překlepy, ale také o vynechávky a různé gramatické chyby. Z morfologického hlediska jsem proto dané jazykové jednotky roztrídil do tří výše uvedených skupin, aby bylo možné zjistit frekvenci těchto chyb a určit, v jakých případech se nejčastěji objevují. Hned na začátek je třeba zmínit, že v každém textu korpusu autor kompletně ignoruje psaní diakritických a interpunkčních znamének, proto jsem na jejich absenci při určování chyb v textu nebral ohled. Dalším nápadným rysem je zcela náhodné používání velkých a malých písmen, což má dle tvrzení autora praktické vysvětlení. Na klávesnici měl totiž zaseknutou klávesu Shift, proto se ve výsledném textu v nepravidelných, náhodných rozestupech střídají úseky velkých a malých písmen. Ani chaos v psaní velkých a malých písmen proto nebudu zohledňovat v určování chyb. V této části budu sledovat výhradně jednotlivé izolované chyby z morfologického hlediska, tzn. že nebudu brát zřetel na celou gramatiku češtiny, např. na porušení slovosledu, nedořešenou stavbu vět a souvětí, nesprávné syntagmatické vztahy slov, slovních spojení a vět atd.

Ač to může znít triviálně, považuji za důležité pro potřeby výzkumu nejprve stručně definovat každou ze tří zohledňovaných kategorií, aby bylo zřejmé, jaké chyby bude každá z nich obsahovat. Poté se budu věnovat popisu nalezených konkrétních chyb. Je třeba také zmínit, že se jednotlivé kategorie mohou navzájem překrývat, tzn. v některých případech se dá jedna chyba zařadit do více sledovaných kategorií – potom bude taková chyba zohledněna víckrát.

Jako první uvedu překlep, který u erudovaného autora může vzniknout z nepozornosti při rychlém psaní textu, nikoli kvůli neznalosti příslušného pravopisného pravidla. Mezi nejčastější překlapy zahrnujeme nesprávné pořadí písmen ve slově, chybějící nebo přebytečná písmena, dále pisatelé mnohdy omylem použijí písmeno, které na klávesnici leží v sousedství požadovaného písmena. Člověk trpící nějakou formou afázie takovou chybu nemusí nebo není schopen rozpoznat. Mezi překlapy budu tedy počítat výše popsané případy spolu s chybami, které vznikly při nadbytečném nebo opomenutém užití klávesy mezerník. Autor bez zjevného účelu náhodně vynechává mezery mezi jednotlivými slovy, a naopak používá mezery uprostřed slov, proto tyto chyby budu řadit také mezi překlapy.

V rámci překlepů vyčlením samostatnou kategorii vynechaným písmenům, protože jde o jeden z charakteristických rysů textu a zároveň o nejčastější chybu. Na druhou stranu zde nebudu zohledňovat chybějící počáteční -j u tvarů oznamovacího způsobu přítomného času (s výjimkou 3. os. sg.) slovesa „být“ v případě plného významu ve smyslu „existovat“ nebo „být někde“, stejně jako u pomocných sloves složených slovesných tvarů nebo sponových sloves, protože u daného slovesa a některých dalších (jít, jmenovat se) chybí písmeno -j- v celém textu.⁴ V mluvených projevech se tvary jako „sem, sme, ste, sou“ slovesa „být“ vyskytují běžně, podobně jako tvary jiných sloves - „de“ místo „jde“ nebo „menuje se“ místo „jmenuje se“. V psaném textu však pravidla českého pravopisu absenci písmene -j- netolerují.

Poslední kategorií pak budou pravopisné chyby. Přestože i překlep můžeme řadit mezi technické pravopisné chyby, v tomto pojetí budu za chyby považovat pouze ty, u kterých je evidentní neznalost pravidel českého pravopisu. Do této skupiny budu zahrnovat také nezvyklá písmena náležících k územním variantám slov zařazených do

⁴ Cvrček, Václav. Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví. V Praze: Karolinum, 2010, str. 267

regionalismů a dialektismů, např. „zaHEBETE, PRACU“ apod., a především tvary „mě/mně“ při skloňování osobního zájmena „já“, protože se v textu naprosto opomíjí gramatická pravidla jejich psaní vzhledem k pádům, ve kterých jsou použity. Oproti tomu různé novotvary a specifické idiolektismy mezi pravopisné chyby nebudou počítat (např. výrazy „BLInat , HACIkY, hovino“ atd.), a to ze dvou důvodů. Za prvé představují příklad individuálních novotvarů autora a za druhé je použil záměrně. Oproti tomu zmíněné místně příslušné varianty mohl použít automaticky, bez uvědomění, protože se mu vzhledem k místu, odkud pochází nebo kde žije (zvláště v případě, kdy na daném území tyto tvary používá větší část obyvatel), takové výrazy mohou i přes svou příslušnost k nespisovným útvarům národního jazyka jevit jako zcela „přirozené“ a bezpříznakové.

U překlepů mají největší zastoupení vynechané mezery mezi slovy („kdyzSEM, aPAK, moznaBYCH“), následované záměnou při psaní y/z („KDYbz, KOUPELNz, YJISTILA“), dále nesprávné pořadí písmen v jednom slově („casot, HCYBI“) nebo přítomnost nadbytečného písmene, které v daném slově být nemá („nendko, mussel, WINDOUWS“).

Mezi vynechanými prvky lze sledovat hlavně absenci dvojhlásky -ou-, místo které autor používá pouze hlásku -u- („vsimnut, spinavu, KUKNUI“), v naprosté většině vynechává souhlásky oproti samohláskám, ze zjevných důvodů hlavně u frekventovaných slovních druhů jako jsou podstatná jména, zájmena a slovesa („KAMARd, POCITC, nejka, PRESVECIt, NECHEJI“).

Nejčastější pravopisné chyby dělá autor v psaní i/y (popř. í/ý), s gramatikou má problémy také v určování s/z (popř. š/ž) a samozřejmě ve výše zmíněném určování správných tvarů „mě/mně“ („SPADNULA mE NA, TAKZe ke me, VCERA me zakoncili“). Sporadicky aplikuje pouze taková gramatická pravidla, která zná, což však není zárukou jejich náležitého užití.

Překlepů jsem celém v textu našel podle mnou zadaných a výše popsaných kritérií 210, vynechávek 136 a pravopisných chyb 49. Vzhledem k faktu, že korpus vybraných textů není příliš obsáhlý, jde skutečně o vysoké číslo. Pouze na základě těchto chyb tak lze tvrdit, bez přihlídnutí k rozboru jednotlivých jazykových rovin, že p. Hebký pravidla korektního psaní vzhledem ke svému omezení příliš neovládá.

3 Lexikologická jazyková rovina

3.1 Úvod do lexikologické části

Na úvod této části práce je potřeba stručně vymezit termín lexikologie spolu se základními pojmy této disciplíny, kterými jsou lexém a slovo. Jedná se o lingvistickou disciplínu, která se zabývá formou, významem a užíváním lexikálních jednotek jazyka. Předmětem jejího zájmu je obecně slovní zásoba (nazývána také lexikon) jako součást jazykového systému a její užívání. Zkoumá také vztahy mezi jednotkami lexikonu, tzv. lexémy, které definujeme jako formálně samostatné jednotky, které mají vlastní význam a funkci, zaměřuje se také na vztahy k ostatním jazykovým rovinám. Přestože se k popisu lexikální jednotky jazyka používá termín lexém, za základní jednotku lexikální roviny bývá považováno slovo. Tento pojem však paradoxně nemá jednoznačné teoretické vymezení, přičemž existuje spousta jeho charakteristik.⁵ Slovo můžeme definovat například jako ustálenou jednotku jazyka, která nese lexikální a/nebo gramatický význam, protože kromě pojmových obsahů vyjadřují také konkrétní gramatické hodnoty, sloužící organizaci výpovědi. Ve vztahu ke gramatice znamená příslušnost slova ke slovnímu druhu nejobecnější vyjádření kombinace jeho formálních a funkčních aspektů, na základě daného zařazení do určitého slovního druhu jsme pak schopni rozpoznat pozici slova ve struktuře slovní zásoby i jeho gramatické vlastnosti.⁶

Při zkoumání lexikální stránky textu se budu věnovat zejména idiolektu autora, tzn. užití různých specifických výrazů a způsobu práce s nimi. Bude mě zajímat, v jakém kontextu autor konkrétní slova používá, dále budu hledat odpovědi na otázku, proč vybral z paradigmatu možných výrazů zrovna tyto a ne jiné. Zaměřím se také na veškerá nezvyklá pojmenování a typické jazykové prostředky uplatňující se v textu, které na základě klasifikace rozdělím do jednotlivých skupin, z nichž bude každá stručně charakterizována.

⁵ Cvrček, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, str. 65-67

⁶ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 79-80

3.2 Lexikologické hledisko

3.2.1 Idiolekt autora

Podle obecné definice charakterizujeme idiolekt jako jazykový systém jednotlivce, který vždy představuje individuální výběr dané osoby z národního jazyka a směs rysů lokálních, sociálních aj. Individuální výběr slovní zásoby, gramatiky nebo výslovnosti je dán vlivem příslušnosti jedince k nějaké sociální skupině, jeho stupni vzdělání, místně-územní příslušnosti, výchovou apod. Tento jedinečný výběr představují buď slova vytvořená pro úzký okruh lidí, nebo užívaná pouze jedincem. Každý člověk má svůj idiolekt, jehož hlavním rysem je především propojení slov a vět v řeči.⁷

3.2.1.1 Specifická pojmenování

Mezi charakteristické prvky slovní zásoby p. Hebkého patří mimo jiné užívání deminutiv, neologismů a dalších jazykových prostředků, kterým se budu dále podrobněji věnovat. Některé následující příklady mohou příslušet k více skupinám jazykových prostředků, takové výrazy však budu zmiňovat pouze jednou v rámci vybraných popisovaných kategorií. Nyní ale zaměřím pozornost na konkrétní, typické prvky jeho vlastního výběru ze slovní zásoby jazyka. Prvním samostatným výrazem je individuální neologismus a rovněž zdvojnásobené slovo „kaPLICEK (...proTZE UZ ZVOnil kaPLICEK aTO SEM MEL Byt doMA)“. Podle kontextu odvozují, že tímto slovem autor míní řemeslo zvoníka, který udržuje tradici klekání. Klekání je zvonění, které se opakovalo třikrát každý den – za úsvitu, v poledne a večer. Poslední klekání dne starší děti a dospělé upozorňovalo, že se mají vrátit domů. V některých menších obcích se tradice udržuje dodnes. Autor tedy sloučil funkce správce kaple a zvoníka do jediného novotvaru.

Specifický výběr se projevuje také v případě substantiva „LEK (MAM NA TO LEK)“. Ze sémantického i stylistického hlediska by bylo vhodnější užít jiný výraz, například „řešení“. Daná slova však nelze považovat ani za částečná synonyma (viz

⁷ Čermák, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011, str. 280

dále). Autor si ve svém vědomí pravděpodobně spojil slovo „lék“ s vyřešením či odstraněním určitého problému, daný výraz se však používá pouze ve vztahu ke zdravotnímu stavu člověka či zvířat. Použil zde tedy slovo s odlišným lexikálním významem, než který dle kontextu zamýšlel vyjádřit, tzn. že slovo „LEK“ aplikoval na jiný denotát (viz dále). Ke srozumitelnějšímu vysvětlení této významové záměny si vypomůžu sémiotickým trojúhelníkem, který se skládá ze tří složek. Patří sem pojmenovávaná skutečnost (denotát, v našem případě vyřešení problému s televizí), její mentální reflexe v lidském povědomí (pojem) a jazykové zpracování této reflexe (slovo LEK).⁸ Na základě toho lze tedy říci, že problém nastal u mentální reprezentace pojmu a s tím související chyby při jazykovém zpracování. Užití daného slova je proto ve spojitosti s opravou televize nenáležitě a příznakové.

Dalším dohledaným příkladem idiolektu je nápadné expresivní sloveso „BLInat, POBLInal (...seM SE POBLInal do umIVADLA...)“. Motivaci pro výběr tohoto výrazu spatřuji ve zmírnění nepříjemné, nežádoucí, společensky nevhodné skutečnosti. Zde dochází k zajímavému jevu, kdy autor morfologickou modifikací vulgárního slova „blít“ (tj. vložení přípony -na) zjemnil původní obhroublý výraz na v podstatě eufemistické „BLInat“. Myslím si, že takové nové pojmenování je subjektivně určitě přijatelnější než původní slovo základové.

Stejný případ se objevuje také u substantiva „hoviNA (...jejihlavy JI SMRDElo hovino)“, kdy pisatel zjemní původní zhrubělý význam vložением samohlásky -i- do kořene základového slova a vytvoří tak neperspektivní neologismus, tj. nepřijatou náhradu za jiné slovo. Čtenáři je tak jasné, o čem autor referuje, ale díky meliorativní úpravě původního výrazu hrozí menší riziko, že by jej téma mohlo pohoršit.

Poměrně humorné je užití výrazu „cikulady (...papierkem od cikulady)“ namísto slova „čokoláda“. Vzhledem k charakteru celého textu soudím, že motivací zcela jistě nebyla snaha o ironii, pokus o jazykový humor či ozvláštňení, v žádném příspěvku jsem nenašel ani náznak těchto jazykových prostředků. Naopak, autor upřímným, mnohdy až bezelstným způsobem informuje o příhodách ze svého života a poskytuje (pravděpodobně) dobře míněné rady. Proto si myslím, že jde znovu o

⁸ Cvrček, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, str. 70

projev individuálního výběru pisatele. V textu se však dané slovo objevuje jen jednou, nelze proto tvrdit s jistotou, zda se jedná o projev idiolektu nebo se autor jednoduše přepsal.

U příkladů „BLInat, hovino a cikulady“ by se u „běžného“, jazykově kompetentního pisatele (uvědoměle a s určitým záměrem vybírajícího z paradigmatu rozličných jazykových prostředků) dalo hovořit o kontextové expresivitě, která v rámci stylizace textu využívá k dosažení zvláštního sémantického efektu ironii, nadsázku, slovní humor. Princip spočívá v úmyslném nenáležitém užití jazykové jednotky v širším smyslu slova (nemusí jít tedy pouze o jednotku lexikální) v rámci stylové sféry, pro kterou není určena.⁹ V textu, který má charakter prostě sdělovacího komunikátu, by se proto mohlo jednat o ironii. To však podle mého názoru nebude případ zkoumaného textu. Autor se pouze snaží pracovat s jazykovými prostředky, které má k dispozici a které si přes své omezení (nebo možná navzdory němu) modifikoval tak, aby svým specifickým způsobem dokázal vyjádřit podstatu popisované skutečnosti.

Další idiolektické slovo náležející k expresivům je „soupat (...pak s tím papírkem soupat sem atam)“. Ze slovní zásoby češtiny bychom mohli zvolit jiný neutrální výraz, např. posunovat, autor však přirozeně použil uvedené sloveso, které patří do skupiny onomatopoicko-expresivních slov. Ve významu „třít“ vyjadřuje šoupat opakovaný pohyb, ze sémantického hlediska se tedy autor vyjádřil správně, byť za pomoci expresivního výrazu.

Zcela jednoznačnou jednotkou idiolektu je nedokonavé sloveso „vytikava (...vytikava nejakej DIVNA VODA)“, u kterého p. Hebký gramaticky modifikoval kořen základového slova „vytéct“ a použil jej tak místo spisovného tvaru „vytéká“. Důvody užití slovesa v uvedeném tvaru lze jen odhadovat, autor si nejspíš nedokázal vybavit náležitou spisovnou formu uvedeného slovesa, načež vznikl tento novotvar.

Nesprávné užití pojmenovací jednotky se projevuje i ve slovním spojení „ZA 2let (ZA 2let ten SROM)“ místo korektního „za dva roky, popř. za dvě léta“, kde autor nebere v potaz příslušný výraz pro vyjádření časového úseku vzhledem k pádu, ve kterém je použitý.

⁹ Jílek, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, str. 25

Do idiololektu p. Hebkého bych rovněž zařadil i multiverbismy, protože se v textu objevuje neobvyklé víceslovné pojmenování, pro které máme v české slovní zásobě vžitý jiný, jednoslovný synonymní ekvivalent. Jedná se o případ sousloví „SANITni vozdlo (...MUSEli zavOLAT SANITni vozdlo)“. Pravděpodobně se zde uplatňuje snaha o formálnější vyjádření a rozšíření textu, jiný důvod použití uvedené multiverbizace nespátřuji. Nelze se opřít ani o jednu z ustanovených funkcí, díky nimž se multiverbizace v textu uplatňuje. Multiverbizace efektivně zpřesňuje nebo rozvíjí význam způsobem, který by u jednoslovného výrazu nebyl možný. Mezi její funkce tak patří zpřesnění významu lexému a snadnější rozvíjení nebo snadnější kvantifikace spojení. Žádná z uvedených funkcí se však podle mého názoru nedá aplikovat na výše uvedený příklad, snad kromě zpřesnění významu lexému. Ve slovní zásobě však máme pevně ukotvený univerbismus „sanitka“, proto je dané víceslovné vyjádření poněkud zbytečné. Stejně tak existuje jednoslovný výraz „výpověď“ oproti uvedenému spojení „VYPPOVEDni papir (...aDALA ME VYPPOVEDni papir)“. Autor zde chtěl nejspíše zdůraznit dokument, který dostal, a ne výpověď jako takovou, tedy provedený právní úkon. Jazykově přijatelnější je pak sousloví „postONIM uradeM (...TEN Nuz pred postONIM uradeM...)“, které se řidčeji používá i dnes spolu s jednoslovným ekvivalentem „pošta“.

V textu jsou se dále objevují specifická pojmenování motorových vozidel, autor se zmiňuje konkrétně o motocyklu „pionýr (...TEN Muj pionirEK)“, což je souhrnné označení pro několik typů tohoto motocyklu. Vzápětí informuje o autě „žiguli (Tak ho mel v aute ziGULU...)“, což je lidový výraz pro automobil značky Lada. Z lexikálního hlediska lze tato označení charakterizovat jako apelativizovaná propria, tj. zobecněná vlastní jména, kde vlivem metonymického přenesení pojmenování dochází ke změně vlastního jména na obecné. Z kontextu vyplývá, že má autor k motorovým vozidlům jednoznačně kladný vztah, proto bych výše uvedený výraz „pionirEK“ zároveň zařadil mezi expresiva s pozitivním citovým příznakem, dalo by se hovořit až o familiárním výrazu.

Objevuje se také případ, kdy pisatel vztahuje jeden výraz k více denotátům, přičemž se nejedná o polysémní lexém, který má dva nebo více významů týkajících se dvou nebo více různých denotátů. Nesprávně tedy používá stejný výraz pro vyjádření dvou sémanticky odlišných skutečností. Tato skutečnost se projevuje ve větě „psaA KOCKU TAKY Nemuzete hladIT pres vlasy“, kde se zaměňuje slovo „chlupy“ za

částečně synonymní výraz „vlasy“. Odlišnost v nociónální složce významu naznačuje, že se jedná o idiografická synonyma, u kterých se překrývají generické sémy, rozdíly najdeme pouze v přítomnosti diferenčních sémů.¹⁰ (Slovo „vlasy“, které vyjadřuje pouze porost hlavy u člověka, vztahuje k popisu srsti celého těla u zvířat). Vzápětí se v další větách píše o tom, že „... V TOM krKU JETO JAKO TY VlasY; vkrKU MAME TOTis takY VLASi“, kde pisatel užívá za pomoci přirovnání totožný výraz „vlasy“ k popisu anatomické struktury v krku u člověka, aniž by si uvědomoval významový rozdíl mezi jednotlivými denotáty. V tomto případě bych dané slovo neřadil ani k synonymům, autor jen zaměnil svůj idiolektismus za jiný odborný výraz a úplně ignoruje požadavek na shodu v jednotlivých nociónálních i pragmatických sémech.

Podobná situace se opakuje v případě slova „misnost (kde pretim byla misnost proKONE A ZVIRATa)“. Z textu je zřejmé, že tím autor myslí bývalou hospodářskou část budovy, která původně sloužila jako chlév či stáje. Opět zde použil částečné synonymum, kde zobecnil určitou část budovy s konkrétní funkcí (byť bývalou) na pouhou „místnost“. V tomto konkrétním příkladu se však podle mého názoru ještě více odchýlil od původního významu než u slova „vlasy“ a synonymický vztah zde zůstává zachovaný jen velmi volně.

Následující idiolektický výraz, který jsem zaznamenal, je slovo „haciky“, které se v jednom příspěvku objevuje hned několikrát („...si TAM NA HACiKy dali deky..., ...naSTEJNYM HACiku...“ atd.). Z obsahu vyplývá, že jde o autorův osobní tvar pro slovo „háček“ či „háčky“ na zeď. Může jít o pouhé překlepy, ale vzhledem k faktu, že se tato varianta slova s vloženou samohláskou -i- objevuje v každém jednotlivém případě, lze tuto možnost vyloučit. Přestože se může jednat o další jednotku idiolektu, nabízí se i jiné vysvětlení, a to že preferuje slovenské slovo „hačik“ místo českého výrazu. Stejně tvrzení by se dalo uplatnit i na slovenský výraz „BOH (...mysLI ZE je BOH)“ namísto českého „bůh“, kde však může jít pouze o překlep, protože dále v textu se již objevuje varianta s -ů-, byť s pravopisnou chybou – „zeBUCH (...MYSlim zeBUCH je naSVETE ; buch JE mrak...)“. V takovém případě by se jednalo o ojedinělá užití cizích slov, protože kromě výrazů souvisejících

¹⁰ Jílek, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, str. 54

s výpočetní technikou (a které řadím spíše k internacionalismům, viz „windows, bios, linux“) jsem ve zkoumaném textu žádná jiná cizí slova nezaznamenal.

Nesmím zapomenout ani na ostatní jazykové prvky, které se v textu průběžně vyskytují. Mám na mysli ukazovací zájmena, jichž se užívá jako verbálního doprovodu ke gestickému ukazování na předmět komunikace (nebo jeho ukazování či podávání někomu). Tato zájmena slouží k usnadnění orientace v předmětu hovoru. Předmětem zkoumání je ale psaný text, logicky proto nemůže být takové „ukazování“ doprovázeno žádným gestem, které se však nemusí uskutečnit ani při reálném hovoru. Následující demonstrativa tak zařazuji do idiolektu autora, protože je jejich použití v psaném komunikátu tohoto typu stylisticky příznakové a zároveň není nezbytné, např. pro snadnější porozumění obsahu. Základním ukazovacím zájmenem s primárně ukazovací funkcí je spisovné slovo „tenhle“.¹¹ Této definici odpovídají nalezené příklady jako „tuhle (JA SEM TEDA tuhle nemoc nemeL...)“, „temahle (mzslim ze temahle emailoveyma...)“, nebo demonstrativní příslovce „takhle (jak jsem tam takhle hlidkoval...)“. Objevuje se i hovorová varianta ukazovacího zájmena „tihleti (tajy tihleti LIDI)“.

Bez souvislosti s předchozím odstavcem zde zmíním i zájmeno „všecko (...toTAM VSECKo upLNE Zeleny)“. Ve vztahu ke slovu „všechno“ jde o variantu, jejíž (ne)zaměnitelnost se neomezuje na konkrétní spojení, tzn. nelze nalézt spojení, ve kterých by bylo nutno závazně užít pouze všechno nebo naopak pouze všecko. Užití té či oné varianty není zřetelně omezeno ani žánrově. Zájmeno zde uvádím, protože podoba všecko je v současné češtině daleko méně častá než všechno, jediným nápadným rozdílem je tedy frekvence užití.¹²

Omezenost slovní zásoby se projevuje v případě užívání zájmena „co“ na místech, kde je vhodnější užívat stylově neutrální vztažné zájmeno „který“, popř. knižnější „jenž“. Zájmeno „který“ uvozuje vedlejší větu vztažnou, zvláště přívlastkovou, a vyjadřuje její vztah zpravidla k určité osobě nebo věci uvedené ve větě řídicí.¹³ V textu se však dané zájmeno neobjevilo ani jednou a v každém jednotlivém případě bylo nahrazeno nekongruentním zájmenem „co“. Pro demonstraci zde uvádím některé příklady – „aKRK JE TO CO Mate u bRADY;

¹¹ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 400

¹² Prošek, Martin (2017). In: *Česky a hezky*.

¹³ Heslo *který*. In: Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český.

lucerna co sviti do miHO POKOJE; lidem co maji ptaka; strata CO ME POTKAla; vseh co majiNESNAZE“. Právě z důvodu nápadného osobního výběru konkrétního uvozovacího zájmena, přestože existuje jiný, běžně používaný výraz, jej zařazuji do jazykového systému autora.

Další vybrané příklady idiolektu p. Hebkého považuji za vhodné rozdělit do následujících skupin podle toho, jaké lexikálně podobné jazykové prostředky se v textu uplatňují.

3.2.1.2 Hovorové varianty spisovné češtiny

V textu se uplatňují i některé prvky typické pro slova dříve běžná v obecné češtině a v současnosti považována za hovorová. Termínem hovorová čeština zde označuji mluvenou podobu spisovné češtiny, čímž se v dnešní době míní soustava prostředků běžně užívaných v běžných neformálních komunikačních situacích, tedy neutrálních prostředků, které neobsahují knižní či formální výrazy vysokého stylu nebo vulgarismy.¹⁴ Z nalezených slov sem patří zejména hovorové tvary v druhé třídě sloves. V běžném hovoru převažují např. tvary jako tisknul, uštknul nejen nad svými protějšky tiskl, uštkl (v Čechách výlučně spisovnými), ale i nad podobami tisk, uštk apod. Oproti tomu v případech, kdy kmen nekončí skupinou souhlásek, je to spíše naopak: příběh, spad mají poměrně dobrou pozici ve srovnání s příběhnul, spadnul.¹⁵ Popsané tvary druhé třídy sloves s vloženým sufixem -nu jsou ve zkoumaném textu zastoupené ve velkém množství. Uvedu zde alespoň některé z nich – „Nedosahnul (...MALo.vuBEC SME TAM Nedosahnul), KUKNUI (...taK SEM SE NA NI KUKNUI...), USEKnuli (...ten SROM USEKnuli...), příběhnuUL (...SEM RYCHle příběhnUL), upadNUL (...TAK SEM upadNUL...)“, dále „doslechnul (...sem se doslechnul o Tom...)“, nebo přímo netypické, gramaticky příznakové tvary sloves „SEDNUL (...jeste keVSEM SEDNUL NA HREbik...)“ a „REKNUI (...TAK SEM SI REKNUI UKAZU mamCE...)“. Těmto tvarům sloves jsem se podrobněji věnoval v části práce zaměřené na morfologii.

¹⁴ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 27

¹⁵ Sgall, Petr a Jiří Hronek. *Čeština bez příkras*. Jinočany: H & H, 1992, str. 57-58

3.2.1.3 Nespisovné varianty češtiny

Jiný případ je substantivum „SPAJz (...u tecH DVERI DO SPAJze...)“, které řadíme do oblasti nespisovné češtiny. Jedná se o výraz s hláskovou skupinou -ajz- přejatý z němčiny. Přestože se pomocí této hláskové skupiny, která se v neutrálních výrazech běžně nevyskytuje, tvoří především nespisovné, zřetelně expresivní výrazy typu „kravajzna, čubajzna“, slovo „špajz“ žádné citové zabarvení nenes. Ve stejném článku se však zároveň objevuje neutrální synonymum „SPizirny (...vedle DVERI DO SPizirny)“, navíc použité ve stejném významu popisu místa („...mamkA vedle DVERI DO SPizirny;... u tecH DVERI DO SPAJze...“), lze proto vyvodit, že autor sice zná více variant pro pojmenování jedné skutečnosti (alespoň v tomto konkrétním případě), avšak nerozlišuje jejich spisovnost a nespisovnost, tzn. že je používá nahodile.

Dalším nespisovným slovem je výraz „ruky (...SLA DO KOUPELNz si umit ruky...)“ místo spisovného tvaru „ruce“, protože užitý výraz správně označuje pouze část neživé věci, např. ruky semaforu, jedná se o přenesený význam. Daný prostředek je proto ve vztahu k člověku jako živému tvorů příznakový.

Jiná spisovná varianta existuje i v případě následujícího obecně českého výrazu „zdřenej (paK SEM ZISTil ze je zdrenEJ)“, kde autor vyjadřuje fatální poškození, tzv. zadření motoru. Nespisovnost se projevuje ve vynechání samohlásky -a- v předponě slova za-, do interdialektu obecné češtiny pak řadíme hláskovou změnu koncovky -ý na -ej. Záměna -ý- za skupinu -ej- je jedním z velmi výrazných znaků obecné češtiny, která se může vyskytnout v předponě, v základu slova i v koncovce. Rozdíl v jejich užití znamená příslušnost výrazů ke skupině spisovných (-ý-) nebo obecně českých slov (-ej). Existuje ovšem jedna výjimka z tohoto jasně určeného protikladu, kterou je slovo „brejLE (...tihleti LIDI NOSI brejLE A NECESOU SE...)“. Slovník spisovné češtiny uvádí tvar „brejle“ jako plně spisovný, tedy bez stylového příznaku. Většina českých mluvčích jej však v dnešní době považuje za obecně český, přestože tento tvar do interdialektu obecné češtiny nepatří.

Do obecné češtiny naopak dále řadíme tvar „abysme“, který se v textu vyskytuje namísto spisovného „abychom“. Nespisovnou podobu této spojky či částice můžeme nalézt v příkladech „...NEBO JAKO abysme to neveDELI...“ nebo

„...CHODit abySME TO...“. Tento jazykový prostředek patří pouze do neformálních mluvených projevů.

Jednoznačně nespisovný je tvar přivlastňovacího zájmena (za předpokladu, že jde o jedno slovo) „MOJE Ho (...DO MOJE Ho pionira)“. V tomto zájmenu se spojil přivlastňovací tvar rodu ženského (má/moje) nebo středního (mé/moje) se zájmenem (popř. sufiksem) on ve druhém pádu (-ho). K nesprávně užitému tvaru přivlastňovacího zájmena náležejícího k jinému rodu je tak „na poslední chvíli“ připojen sufix -ho pro vyjádření mužského rodu řídicího větného členu, substantiva „pionira“.

Další nespisovnou variantu můžeme nalézt u přivlastňovacího adjektiva „BOHO VO (...RIKALA to JE BOHO VO ZNAmeni)“, namísto gramaticky správného adjektiva „boží“. Nerespektuje se zde měkké skloňování přídavných jmen podle vzoru jarní. Zároveň lze tvrdit, že korektní tvar spadající pod složená adjektiva, která mají význam druhového přivlastňování, je nahrazen adjektivem vyjadřujícím přivlastňování individuální, tj. že se něco nachází ve vlastnictví konkrétní osoby (tedy Boha jako samostatné entity).¹⁶

3.2.1.3.1 Regionalismy a dialektismy

Oproti výše zmíněným případům lze následující ukázky klasifikovat jako typické regionalismy či přímo dialektismy, z čehož můžeme odvodit, odkud autor pochází. Patří sem substantiva „PRACU (...CO BUDU DELAt zaPRACU), seminaru (Na seminaru sem se...)“ a „kosteLU (...SME SE VZAlí v kosteLU)“, kde záměna gramaticky korektní koncovky -i v případě slov „práci“ a „semináři“ a koncovky -e v případě slova „kosteLe“ za nespisovné tvary s koncovkou -u značí příslušnost k slovům oblastním (regionalismům). Pro doplnění uvedu, že regionalismy jsou slova, jejichž užívání přesahuje hranici jednoho nářečí a rozšiřuje se na větší oblast, na ostatním území se pak užívají jejich spisovné varianty.¹⁷ V našem případě se jedná o tvary příznačné pro moravismy, tj. jevy rozšířené po celé Moravě (a Slezsku). Tady je

¹⁶ Cvrček, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, str. 203

¹⁷ Jílek, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, str. 10

ovšem otázka, zda autor nespisovné koncovky -u napsal záměrně, nebo zda se opět jedná o pouhý překlep (klávesy -i a -u jsou na klávesnici vedle sebe).

Dalšími příklady jsou nářeční tvary sloves „zaHEBETE (...aTIM PRSem tam tak zaHEBETE)“ a „DETE (...taK SI DETE Prs do doPUSY...)“. Autor využil místně příslušné varianty, ve kterých v kořeni slova zaměnil standartně užívané -á- ve slově „dáte“ a -ý- ve slově „zahýbete“ za samohlásku -é-, čímž vytvořil variantu typickou pro hanácký dialekt. Je však třeba počítat i s možností, že jsou tato slovesa ve tvaru 2. os. pl. imperativu, kde je pouze vynecháno písmeno -j- (zahýbejte, dejte). Záleží na osobní interpretaci každého příjemce, jakým způsobem bude tato slovesa vnímat a jaký smysl si z nich podle kontextu odvodí. Příslušnost k hanáckému nářečí podporuje i další slovo, substantivum „OPCANO (NekteRI LIDI aOPCANO mysLI ZE je BOH)“, kde se v množném čísle v 1. pádě uplatňuje typicky moravská koncovka -ó namísto spisovné koncovky -é. Jak už bylo řečeno výše, autor v celém textu nepoužívá diakritická znaménka, tzn. háčky a čárky, jejich existenci u daných příkladů proto vzhledem ke kontextu pouze předpokládám.

Jiným dokladem uplatnění nářečního výrazu v textu je adverbium „POMALEJc (...ON JEL POMALEJc...)“. Jedná se o druhý stupeň (komparativ), který vyjadřuje vyšší míru okolnosti vyjádřené příslovcem. Přestože je nářeční sufix -ejc (např. snadnějc, lehčejc) charakteristický pro téměř celé území Čech (bez jeho okrajů), v úzkém výběžku zasahuje i na Moravu až k Mor. Krumlovu. Přípona -eji/-ěji (ostřeji) není zvukově příliš výrazná, proto se v mluvené češtině užívají častěji přípony -ějč/-ejč (rychlejc), ějč/-ejš (vejš) nebo dochází ke zkracování na rychlej apod.¹⁸¹⁹

3.2.1.4 Deminutiva

Mezi idiolektismy p. Hebkého zařadím také deminutiva, protože tyto jazykové prostředky používá relativně často, v mnoha případech navíc bez významového či logického opodstatnění na konkrétním místě v textu. Deminutivum neboli slovo

¹⁸ Cvrček, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, str. 279

¹⁹ Balhar, Jan. *Český jazykový atlas*. Praha: Academia, 2011, str. 558

zdrobnělé, je substantivum, popř. slovo jiného druhu označující entity menší velikosti, než je obvyklá velikost entit označovaných základovým slovem. Zdrobnělý význam většinou vyjadřuje pozitivní emocionální náboj slova oproti neutrálnímu významu jiného, příbuzného slova, zpravidla jsou proto doprovázena pozitivními konotacemi.²⁰

Podle mého názoru mají v textech opodstatnění pouze následující deminutiva. V prvním případě autor ve slově „LEGRACKI“ může ve větě „ASEL SEM KOLEM STROMU CO TAM STAL.AS LEGRACKI SEM SI REKNUL ZE VYSKOCIM NAVETE.“ vyjadřovat hravý až rozpustilý postoj k popisované události. V jiném příspěvku ve větě „BYDLIME S MAMKOU ALADOU DOMKU KDE PRETIM BYLA...“ tvrdí, že žije v „domku“. Tady je otázka, zda vyjadřuje kvantitativní význam deminutiva, tj. skutečnou velikost obydlí, které je podle něj menší velikosti, nebo se jedná o nenáležitě užití zdrobněliny. Podobný případ se opakuje ve slově „POKOJIKU (...TAKZE KE ME DOPOKOJIKU UZ NECHODI)“, kdy není jisté, zda autor subjektivně popisuje přibližnou velikost pokoje, nebo ve slově „KLACIK (...SI NEJAK TIM KLACIKEM PROPICHNUL PLASTENKU...“), které rovněž může a nemusí vyjadřovat kvantitativní význam. V jiném textu jsou dokonce dvě deminutiva „ROSKU“ a „KOUSICEK“ hned za sebou („...A NA ROSKU BYL KOUSICEK TAKOVYHO HOVINA...“). Z kontextu vyplývá, že se jedná o růžek polštáře, užití slova ve tvaru deminutiva je tedy na místě. Slovo „KOUSICEK“ by se dalo nahradit vhodnějším příslovcem, např. „TROCHU“ – v daném případě se jedná o individuální výběr ze slovní zásoby jazyka.

Stejná situace se opakuje i v příspěvku věnovaném ladění televize, kde je správně použitá zdrobnělina vzhledem k rozměrům zmiňovaných předmětů, a to u „PAPIRKU“ v úseku „...TREBA TIM LESKLIM PAPIRKEM OD CIKULADY TREBA.A PAK S TIM PAPIRKEM SOUPAT...“ a „TYCKY“ („...NEKDY SE STANE ZE TA TYCKA CO SE SNI LADI TELEVIZE...“). Takové užití považuji vzhledem ke kontextu za náležité a bezpříznakové.

Opačným případem jsou zdrobnělá slova, který nemají v textech žádné opodstatnění. Myslím si, že autor užil následujícího výčtu výrazů pro vyjádření kladného emocionálního vztahu k těmto předmětům. Toto tvrzení podporují zejména deminutiva vztahující se k vozidlům autora, o kterých ve svých příspěvcích často pojednává, např. „PIONIREK (... TONAJEDNOU NEJELO TEN MUJ PIONIREK),

²⁰ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 154

benziNEK (...kdyzSEM DAVAl benziNEK...), OLEJik (...DO NEHO DAT OLEJik...)", dále „radIJKO (...MOJE BATERKOve tranzistoROVE RADIJKO...)" nebo slovo „zacluNKA (...pak zacluNKA AKOLO...)", které je sice tvarově deminutivní, ale významově nikoliv. Přesto sem daný výraz také zařadím vzhledem k souvislosti s vozidlem. O záclonce na zadní okno automobilu se potom zmiňuje ještě jednou, kdy užívá dokonce adjektivního deminutiva „zaclonkovou (...S TOU krajkou zaclonkovou uy vubec ne...)", stejně jako v případě „radickove PAKY".

Další příklady pozitivního emočního vztahu lze vydedukovat u výrazů „jogurTEK (jednul jogurTEK A Moc byl dobREJ A CHUtnal me), VYPLAtka (...TA VYPLAtka slaPRES NI...), prograMEK (...Bios" to je prograMEK CO SE INSTALUJE...)" nebo „kaPLICEK (...proTZE UZ ZVOnil kaPLICEK aTO...)". Objevuje se i slovo „problemek (...nepodaril vyresit problemek s olejem...)", kde užití deminutiva v daném kontextu může značit nízkou míru závažnosti určitého problému, nicméně se tento výraz spolu s ostatními slovy v tomto odstavci jeví (vzhledem ke kontextu) jako příznakový.

Poslední výraz, který zde zmíním, je „vaginka (...nebo z vaginky vytikava nejakej DIVNA VODA)". Podle mého názoru se chtěl autor vyhnout specifickému, ostře vymezenému významu daného termínem „vagina", který mohl subjektivně vnímat jako příliš neslušný či nemístný. Dalším důvodem může být fakt, že se při užití tohoto konkrétního výrazu necítil komfortně (vzhledem ke své osobě i vůči příjemcům), a proto použil dané „eufemistické deminutivum" ke zmírnění jisté „hrubosti", která by se čtenářům mohla evokovat při užití výrazu v základním tvaru.

Jak je z výše popsaných příkladů patrné, autor užívá zdvořiliny z různých důvodů a častěji, než by bylo vzhledem k obsahu a povaze textů jako webových článků „o všem možném" nezbytně nutné.

3.2.1.5 Pleonasmy

Mezi další specifika psaného projevu p. Hebkého patří pleonasmy, což jsou stylistické figury vznikající nahromaděním významově blízkých výrazů. V následujících příkladech je doloženo hromadění částečných synonym stejného slovního druhu, jejichž význam se z hlediska funkce zcela nepřekrývá. Jako první zde

uvádím příklad „LIDI aOPCANO (NekteRI LIDI aOPCANO mysLI ZE je BOH)“. Ze syntaktického hlediska se jedná o několikanásobný podmět, ve kterém je použitý podřadný, ale stále významově blízký výraz „občané“ k substantivu „lidé“. Jeden z uvedených větných členů, nezáleží na tom který, je proto nadbytečný, tzn. že má nulovou informační hodnotu. Jako další jsem v textu našel „byTOST neBO CLOVEka (...videLI NEJakou mrtvou byTOST neBO CLOVEka)“, který se oproti předchozímu příkladu liší pouze v druhu větného členu (jde o předmět), ostatní aspekty zůstávají stejné. To samé lze říct o spojení slov „JIDLO aPOKRMY (...neBO JINY JIDLO aPOKRMY atomu...)“. U infinitivů „BLInat nebo zvrACET (...atomu SE RIKA BLInat nebo zvrACET)“ se rovněž uplatňuje nadbytečné hromadění synonymních výrazů. Poslední jsou příslovce (z hlediska syntaxe příslovečná určení způsobu) „hodne moc (...pomaham hodne moc lidem)“, kde je zbytečně uvedený druhý výraz pro vyjádření kvantity.

3.2.1.6 Opisná pojmenování

Další skutečností, kterou se vyznačuje zkoumaný afatický jazykový projev, je používání opisu kvůli neschopnosti vybavit si přesné pojmenování popisovaného předmětu nebo skutečnosti. Mám na mysli perifrázi, což je jazykový prostředek uplatňující se zejména v umělecké stylové oblasti, ale může být použitý i v praktickém životě. Funkčně perifrázi řadíme mezi tropy, tzv. zástupky, kdy jde o zastoupení jednoho pojmenování jiným. Terminologicky je charakterizována jako opis uvádějící některé dílčí rysy výrazu, v praxi slouží k vyjádření předmětu, který nedovedeme pojmenovat přímo, bývá užitá i k opisu tabuových skutečností nebo k estetizujícímu vyjádření.²¹

Co se týče našeho materiálu, opisné vyjádření bylo ve všech příkladech užitó buď kvůli neschopnosti vybavit si konkrétní výraz, pro neznalost vhodného výrazu nebo kombinací obou důvodů dohromady. Autor například obešel použití výrazu „zvratky“ užitím opisu „mrKEV neBO JINY JIDLO aPOKRMY (.paK NAJEDnou budeTE VIDET Treba mrKEV neBO JINY JIDLO aPOKRMY...)“. V dalším případě

²¹ Jílek, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, str. 48

nedokáže výstižnějším pojmenováním vyjádřit nekvalitní obraz televize, proto se uchýlí k popisu „spatnej obraz s takovejma rybickama NEBO DUCHEM“. Vzápětí se ve stejném textu objevuje jiné opisné vyjádření, kdy si autor nevybaví (či nepoužije) přesný výraz „staniol“ při poskytování rady pro lepší kvalitu obrazu. Místo uvedeného slova se tak čtenář dozví, že obraz může zkusit změnit „...treba tim lesklim papirkem od cikulady...“.

Dále místo vhodnějšího sousloví „přerušovaná čára“, přesného pojmu z oblasti dopravy, užívá nepřímého opisného pojmenování „...O tu caru uprostered jakje mistama vynachana“. Jednoznačná neznalost autora se pak projevuje při vysvětlování příznaků pohlavní choroby. P. Hebký zde tvrdí, že při kapavce „S PENISu nebo z vaginky vytikava nejakej DIVNA VODA.NEBO NECO TAKOVEho“. Z dané formulace je zřejmé, že nemá ponětí, jak se daný projev nemoci vlastně nazývá, a proto jej formuloval tímto způsobem.

Specifické formulace se objevují i v případě určování množství, délky, míry apod. Místo náležitého stupňování adjektiv autor používá vlastních opisů pro vyjádření požadované veličiny. Zřejmé je to například v případě slovního spojení „VIC VELIKA (buka nasoVU JE VIC VELIKA...)“, kde autor touto formulací nahrazuje 2. stupeň přídavného jména „velký (tj. větší)“. V případě slovního spojení „STRASNE DOBRim (chTEL BYCH SE STAT STRASNE DOBRim kamaradem...)“ existují podle mého přijatelnější varianty vyjádření vlastnosti. Užití adverbium „STRASNE“ se dá nahradit vhodnějším „velmi“, nebo lze nahradit rovnou celé slovní spojení 3. stupněm adjektiva „dobrý (tj. nejlepší)“.

Opis se uplatňuje i ve formulaci „dlouha do vyskY (BUDKA NA CAPA BYLA dlouha do vyskY)“, kde by stačilo neurčitou délku daného předmětu jednoduše vystihnout výrazem „vysoká“, autor se však pro jeden z výše zmíněných důvodů opět uchýlil k popisu. Stejně mohl postupovat i v případě „daLEKA NAHORE (...zeTA VETEV JE moc daLEKA NAHORE)“, kde stačilo uvést adverbium „vysoko“. Z uvedeného se proto dá usuzovat, že přídavné jméno vysoký (potažmo odvozené příslovce vysoko) není zakotveno v aktivní slovní zásobě pisatele zkoumaného textu.

3.2.1.7 Personifikace

Pro doplnění zde zmíním alespoň jeden příklad nezvyklého užití stylistické figury uplatňující se v textu, kterou je personifikace, např. „do vyski litaJi letada a vzuchOLODE Aboha nevidelI“. Při personifikaci se na neživou věc metaforicky přenáší vlastnosti živých bytostí.²² Spojení slovesa „lítají“ se substantivy „letadla“ nebo „vzducholodě“ užíváme v češtině naprosto běžně, ovšem aby něco „viděly“ je velmi neobvyklé, a tedy stylisticky příznakové.

3.3 Shrnutí lexikologické analytické části

Co se týče sumarizace lexikologie, jako první je třeba zdůraznit fakt, že se v textu výrazně projevuje idiolekt. Autor na základě svého individuálního výběru ze slovní zásoby jazyka užívá množství specifických slov, přičemž pracuje se zažitými jazykovými prostředky, které spadají do jeho aktivní slovní zásoby. Pravidla či způsob výběru těchto prostředků podle mého názoru záleží na jejich zakotvenosti ve vědomí autora, protože opakovaně používá jemu známé výrazy. Někdy se p. Hebký nedokáže přesně a korektně vyjádřit, protože vhodný výraz buď nezná, nevybaví si ho, nebo jej neumí správně použít, čehož si lze všimnout zejména v případech sporadicky užívaných slov patřících (většinou) do periferie slovní zásoby nebo u konkrétních odborných výrazů. S tím souvisí fakt, že pro referování o určité skutečnost používá výrazy s odlišným lexikálním významem (nebo také v chybné souvislosti), než jaký dle kontextu pravděpodobně zamýšlel, stejně jako opisná pojmenování, pokud se nedokáže vyjádřit přímo.

Do textu pronikají také prvky nespisovnosti i hovorových výrazů, dále zde můžeme nalézt nápadná expresiva a deminutiva, kterých užívá v hojné míře, často z předpokládaného důvodu vyjádření pozitivního vztahu k daným referentům. Objevují se i neperspektivní neologismy, které si autor buď vymyslel nebo které vznikly, když se snažil vybavit si konkrétní slovo či tvar tohoto slova. Kvůli autorovu postižení však z této snahy vzešel jiný, zcela nový „patvar“. Takové netypické prvky

²² Jílek, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, str. 48

se neomezují pouze na jednotlivá slova, ale i na víceslovná pojmenování či celá slovní spojení (viz opisy). S tím souvisí i časté gramatické chyby (popř. překlepy) a chybné syntaktické vazby ve slovních spojeních, u kterých není v mnoha případech zachována gramatická shoda. Kromě shody přísudku s podmětem nebývá kongruence dodržena ani v případě odkazovacích zájmen, v nesprávných vazbách se vyskytují i některá slovesa. Jak už bylo řečeno, slovní zásoba není dle korpusu obsáhlá, což lze vyvodit mimo jiné z opakování shodných slov. Najdou se však i výjimky, kdy autor intuitivně hromadí významově blízké výrazy (pleonasmy) nebo používá obecně málo frekventovaných spisovných výrazů, např. shledat se, experiment či příslušný orgán, což působí vzhledem k majoritnímu způsobu vyjadřování, popř. okolnímu jazykovému kontextu až nepatřičně.

4 Syntaktická jazyková rovina

4.1 Úvod do syntaktické části

Podle textové lingvistiky charakterizujeme termín syntax jako skladbu textu z textových jednotek, věnující se způsobům a prostředkům jejich spojování.²³ Konkrétněji se tato lingvistická disciplína zabývá skladebními vztahy mezi větnými členy, správným tvořením větných konstrukcí spolu s pravidly výstavby vyšších větných celků (souvětí), dále slovosledem nebo konkrétními skladebními prostředky textové výstavby. Spolu s morfologií tvoří součást gramatiky jazyka. Za základní jednotku se v syntaxi považuje věta, kterou můžeme kromě mnoha dalších definic charakterizovat jako gramaticky uspořádanou elementární jednotku textu s výpovědní funkcí. Tato jednotka se může skládat buď z jedné, nebo více klauzí (jednotlivé věty spojené v rámci souvětí), čímž věty rozlišujeme na jednoduché nebo souvětí. Vztah mezi klauzemi v souvětí může být souřadný nebo naopak podřadný, kdy vedlejší věta závisí na některém prvku jiné, řídicí klauze. Co se týče základního členění syntaxe, podle několika publikací o gramatice spočívá v rozlišení na dvě roviny větné stavby, tj. rovinu povrchové stavby věty a rovinu významové (hloubkové) stavby.²⁴

Syntaktickou rovinu jazyka chápeme jako složitě strukturovaný systém, jehož jednotky (slova, syntagmata, fráze, věty, klauze, souvětí, texty) vstupují do vzájemných významových a formálních vztahů a jsou těmito vztahy určovány. Kromě věty považujeme za základní syntaktické jednotky takové členy věty, které samostatně vstupují do větných vztahů. Rozumíme jimi jednotlivá slova autosémantická a slovní spojení, která se zapojují do větných struktur jako celek, např. spojení předložkové nebo korelativní.²⁵ Zmiňuji se zde o nich z toho důvodu, že tyto syntaktické jednotky budou jedním z předmětů zájmu této části práce.

Stejně jako v ostatních jazykových rovinách, i v této bude primárním cílem pozorování specifických jevů, v tomto případě syntaktických struktur, které se uplatnily při tvorbě textu, nikoli obsáhlý výčet všech syntaktických pojmů a kategorií.

²³ Hoffmannová, Jana (2017). In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny*.

²⁴ Cvrček, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, str. 301

²⁵ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 542

Budu se soustředit především na porušení větné struktury, tzn. že se zaměřím na příznakové či přímo chybné syntaktické konstrukce, na nedořešenou stavbu věty nebo porušení slovosledu a s tím související příznakové postavení jednotlivých slov či slovních spojení ve větě. Budu si všímat také návaznosti jednotlivých vět a souvětí a budu sledovat, zda je mezi nimi logický vztah. Hledání a následný popis veškerých uvedených jevů zakládám na předpokladu, že se tyto v textu vyskytují a lze je dále rozebírat.

Nejprve však bylo potřeba vyřešit fakt, že autor nepoužívá interpunkční znaménka kromě teček, které se však nevyskytují pouze na konci vět, ale také místo čárek nebo mezer mezi slovy, a tak často není zřejmé, kde jedna věta končí a další začíná. Proto jsem musel podle svého uvážení text rozčlenit na jednotlivé věty a souvětí, abych s nimi mohl dále pracovat, např. při určování chybných syntaktických konstrukcí atd. Z tohoto vlastního rozlišení jsem následně vycházel při zkoumání syntaktické roviny textu.

4.1.1 Porušení syntaktické struktury

Za zásadní nedostatek textu považuji obecně porušování syntaktických vazeb mezi jednotlivými větnými členy. Patří sem především nedodržování shody podmětu s přísudkem, což v mnoha případech znesnadňuje pochopení toho, kdo (nebo co) je subjektem děje. Takovou chybu nalezneme např. „TEN KDO SNIm pracUJE A POUZIVA TO BYVa porad nastvaNEJA nervozni.a vsem nadavaJI KDYZ MAM JINEj system treba windows“. Dále lze nalézt také chyby ve spojení s předložkami, např. „kdyzSEM DAVAl benziNEK ZA DO MOJE Ho pionira“.

Další výrazné chyby se projevují v porušování syntaktické struktury a v nedořešené stavbě vět a souvětí. Ta se projevuje např. „udelaL SEM I EsPERIMENT a delal SEM VIVOJ budky pro capa...“, kde jsou v souvětí obě dvě věty hlavní z hlediska významu synonymní. Dalším případem je souvětí „jeste ke vsemu kdyz sem pak vyleznul tak jsem si nejak tim klacikem PROPICHNUL PLASTEnKU“, u kterého má vedlejší věta příznakové postavení, a tudíž je také porušen slovosled. Gramaticky správná stavba by měla formu „Když jsem vylezl, tak jsem si ještě ke všemu klacikem propíchl pláštěnku“. Syntaktická struktura je porušena i v souvětí „porad se skrabaLA

RUKO NEBO JAKO abysme to neveDELI O LAVICKu a NEBO SI PORAD SEDALA TAK JAKO KDZBY NA BOK“, u kterého kromě jiného dochází k hromadění stejných spojovacích výrazů.

4.1.2 Porušení logické návaznosti

Dalším nápadným nedostatkem je porušování logické návaznosti mezi větami. Mezi uvedenými příklady vět není ze sémantického hlediska žádný logický vztah. Nejvýrazněji se absence návaznosti projevuje v případě „na ostraneNI SVEDENI.poTOM SME SE VZAli v kosteLU.“, kde se po ukončení historiky z nemocnice okamžitě přeskočí k tématu sňatku. Následující souvětí „uDELALI SME TO Tak ze sme si TAM NA HACIkY dali deky larisi.“ je zase do textu vloženo bez významové souvislosti s okolním jazykovým kontextem, nekoresponduje tedy jak s předcházející, tak s následující větou. Dané souvětí je informačně zbytečné a při jeho vypuštění by byla zachována významová souvislost textu. Správná příčinně-důsledková návaznost je zase porušena v případě „,,pocitaC MAM DANEJ u tech DVERI DO SPAJze taK NEMUZU Byt na POCITACI dlouho protze TO UZ CHCe mama spat,ona brzO VSTAVA do práce“, kde by informace měly být logicky řazeny v následujícím sledu: Máma má pokoj vedle dveří do spíže, kde je počítač. Chodí brzy spát, protože vstává brzy do práce. Proto nemůžu být na počítači dlouho (do noci). Podobný případ se opakuje u vět „...se jeste NECO PRIHODI.A TREBA SE spali pamet nebo RAM“, kde by se mělo být podle mého názoru jako první zdůraznit, co konkrétního se může stát, a teprve poté přejít k obecným důsledkům dané činnosti. Jako poslední zde zmíním příklad „Mam praksi v pocitACICH A SEMINAR.DEKUJEME a taky seNA ME ZLOBi mamka protze TA VYPLAtka slaPRES NI.ona TO PRO me hlida.aLE NECO ME DAVAla.“, kde autor dodatečně připojil zcela zbytečnou, nesouvisející informaci bez návaznosti na předchozí kontext. V článku o systému Linux se navíc kompletně vytrácí původní tematická linie. Podobných příkladů lze nalézt mnoho, vybral jsem proto alespoň některé typy porušení logického vztahu.

Chybné syntaktické konstrukce jsou také zdrojem jednoznačných sémantických nesmyslů, např. „V ruce sem mel takovej klacik na obranu AZ BYCH

UTOCIL“ (buď se bude bránit nebo útočit) nebo „docela me to nastvalo PROTOZE KAZDA STRATA boli“, protože bolest zpravidla nebývá příčinou hněvu.

4.1.3 Porušení slovosledu

Slovosled psané spisovné češtiny charakterizujeme jako lineární uspořádání slov a větných členů do jmenných skupin a vět, které je ovládáno mnoha pravidly a tendencemi různé míry obecnosti a konkrétnosti. Slovosled každé věty je pravděpodobně podmíněn vzájemnou souhrou, konkurencí a hierarchií neměnných faktorů gramatických (syntaktických) a proměnlivých faktorů aktuálně komunikativních. V zásadě jde o to, že některá slova či větné členy jiným předchází, nebo je naopak následují.²⁶ Syntaktické konstrukce se však často nerealizují ve své základní systémové podobě, ale dochází k jejich textové modifikaci, což dokládám na následujících příkladech porušení slovosledu.²⁷ Příznakový slovosled najdeme v případech „jednul jogurTEK A Moc byl dobREJ A CHUtnal me; BZYLo to tak.byla ziMA SNIH S LEDEm na ceste; ze ta Lada tam ukliZI PODLAHY vevolnych chviLICH A TAK; to auto me us nekoLIK TYDNU NEBO MESicu asi nejede“ nebo „...aby tam nelitaLO PREDTIm;... ME HO Tam naraficil.asi; ...a uy ani nemusí ten kuk pockaT AZ TA HOLKA PRIJDE s te sine.“ V dalším příkladu není dodrženo zmnožené určení času, které se pojímá jako jeden větný člen, viz „ve stredy jsem si rano vsimnul...“. Příznakový slovosled se ve větách projevuje také v zaměňování pozice tématu a rématu.

4.1.4 Ostatní syntaktické jevy

V případě přísudku se objevují i příznakové syntaktické konstrukce typu „...najeDNOU SE musela proBUDIT...; ...JAK SEM UTIKal tak sem si ZAPOMEI vsimnut...“, které ze sémantického hlediska nedávají smysl a v těchto spojeních se

²⁶ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 552-554

²⁷ Hoffmannová, Jana (2017). In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny*.

nepoužívají. V přísudku používá nejčastěji tvary základních sloves „být, dát, jít“ apod., protože nedisponuje bohatou slovní zásobou.

Do nápadných znaků projevujících se ve vyjadřování autora můžeme zařadit také dodatečné pojmenování větného členu, kde v příkladech „...ZE TO Tam kluze NA TOM LEDU.; ... zeTO JE ZLOmeny .ta noha.;...nejeLO TEN Muj pionirEK“ vždy na konci konkretizuje daný subjekt.

V několika případech najdeme i nepřímou řeč užitou v rámci popisu konkrétní události, kde jsou promluvy ostatních účastníků děje začleněny do textu pouze pomocí této formy, viz „...RIKala ze JI TO NEVADi.zeASPON USETRi za TABLEtu.,zeTO JE ZDRAv i.; maMKA koUKALA a rekNULA zeTA VETEV JE moc daLEKA NAHORE. ...Tete aONA RIKALA to JE BOHO VO ZNAMeni.; paNI Vedouci poviDALA ZE Sem nadbytecn; paN primar Rekl zeTO JE ZLOmeny“ a další.

Mezi nápadné znaky syntaxe patří i výhradní používání spojky „když“, a to i na místech, kde by bylo vhodnější použít spojku „pokud“, např. „...KDYZ MAM JINEj systém...; KDYZ mate spinavu botu...“ atd. Nejčastěji se pak vyskytují souřadící spojky „a, tak“, spojka „tak“ navíc často v důsledkovém poměru, kde uvozuje důsledkové věty, viz „takjak sem ji pomahAL TAK SEM upadNUL...“. Namísto podřadící příčinné spojky „protože“ nebo spojení „to znamená, že...“, popř. korektního přirovnání pomocí spojky „jako“, používá autor k vysvětlení určité skutečnosti velmi neohrabané, primitivní syntaktické konstrukce pomocí spojky „že“ a slovesa „být“ ve 3.os.sg.prez., např. „taM TO JE Tak ze Toje JAKO U PSA NEBo koky; ladaRIKALA ze to je zeSEM TAM... nebo „kapavKA JE ZE S PENISu...“. Spojky jsou také mnohdy vynechány.

Lze nalézt i příklad apoziopce, což je zvláštní druh elipsy, podle obecné definice charakterizované jako neukončená výpověď či nedopovědění. Rozdíl oproti pravé elipse spočívá v tom, že u apoziopce nelze z materiálu věty nebo na základě kontextu a znalostí světa nedopovězenou část rekonstruovat, což nastartuje interpretační proces adresáta. V takovém případě „hrozí“ možnost, že si adresát domyslí jiné významy, než které byly při produkci zamýšleny.²⁸ Rozlišujeme

²⁸ Karlík, Petr (2017): In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny.

významovou a intonační neukončenost mluvené výpovědi, např. z důvodu přerušení, citového rozrušení apod.²⁹ Charakter textu naznačuje intuitivní psaní autora, který text nevytváří promyšleně a plánovaně dle platných gramatických pravidel, tudíž nejsou dodržena formální pravidla psanosti. Tyto a další rysy charakterizují spíše mluvenost, proto do této části práce zařadím i termín apoziopese. Graficky ji vyjadřujeme třemi tečkami (popř. pauzou v případě mluveného projevu). Uvádím zde příklad, který grafické vyjádření pomocí tří teček postrádá, což však vzhledem k výše zmíněnému ignorování interpunkčních znamének není nic překvapivého - „UPOZorneni pro ostatNI.NIKDY DO NEJ NECHODTE.a nic tam neskousete.nebo se jeste NECO PRIHODI.A TREBA SE spali pamet nebO RAM.Ram je Treba disk,“. Přestože počítám i s možností, že nemusí jít o neukončenou výpověď, na základě kontextu předpokládám, že autor nedokončil započatou informaci o RAM, kde mohl dále rozvinout např. „RAM je třeba disk, který/co je druhem počítačové paměti“ atd.

V konkrétních člancích se navíc objevují tytéž chyby či stejné typy chyb. Proto jsem toho názoru, že na základě podmínek, za kterých byl daný článek napsán (především dle nálady a citového rozpoložení autora, s přihlédnutím k časovému hledisku sepsání textu), můžeme vyvodit, že autor za konkrétních podmínek dělá nejen stejné chyby, ale užívá i podobné morfémy, jazykové prostředky a syntaktické konstrukce. Další možností je, že pokud v textu užije nějaký jazykový prvek, má potom tendenci jej opakovat na základě svého vlastního vzoru, který v konkrétním textu právě použil, např. použití spojení slov pro vyjádření míry namísto jednoduchého adjektiva v textu o stavění budek pro ptactvo, viz „buka nasoVU JE VIC VELIKA; BUDKA NA CAPA BYLA dlouha do vyskY.“ Zde je však třeba počítat i s neznalostí korektních tvarů těchto adjektiv, čemuž se věnuji více v lexikologické části práce. V jiném textu zase několikrát píše ve slovech y místo z a naopak, viz ...CO SE INSTALUJE DO DESKZ NA...; ...neco spatne a uy vam to...“ V textu pojednávajícím o krádeži automobilových součástí zase jako v jediném používá korektní tvar slovesa „být“ v 1.os. sg. prez., tedy tvar „jsem“, který se nevyskytuje v žádném jiném ze zkoumaných článků, viz „...jsem si rano vsimnul...; ...jsem tam hlikoval...“ nebo „obesel jsem auto a najednouJSEM

²⁹ Kraus, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov*. Editor Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 2005, str. 867

ZJlStil...“. Zároveň se zde však kombinuje s hovorovým tvarem „sem“ („...sem prostě usnul...; ...pak sem mel...“), střídají se tedy dvě varianty jednoho slova.

Co se týče typů vět podle postoje mluvčího, lze tvrdit, že v celém korpusu najdeme pouze větu oznamovací, která vyjadřuje oznámení, prosté sdělení či informaci, také něco vykládá, navrhuje, slibuje atd. Vždy jde o sdělování v širokém smyslu. Na základě nejednoznačnosti a asymetričnosti vztahu mezi jazykovou formou a jejím obsahem jako důsledků rozporuplnosti přirozeného jazyka je třeba u věty oznamovací vyčlenit vyhraněnou formu sdělovací, jak ji nazývá Štícha. Základním mluvnickým prostředkem je tedy indikativ (způsob oznamovací), potažmo kondicionál (způsob podmiňovací), které tvoří morfologii této formy.³⁰

4.2 Shrnutí syntaktické analytické části

Největší potíže autorovi činí bezpochyby zachování správných syntaktických konstrukcí a dodržování slovosledu, přičemž syntax nemá komplexní strukturu. Větná struktura je často porušována, stejně jako vazby mezi jednotlivými větnými členy. V textu je většinou (kromě výše uvedených výjimek) zachována správná sémantická struktura s logickými vztahy mezi jednotlivými slovy a větami, ale realizované syntaktické konstrukce jsou z jazykového hlediska často nepřijatelné.

Linearita sdělení zůstává poměrně neporušená, autor tedy zpravidla nemá při podávání informací či rekonstrukci prožitých zkušeností problém se zachováním posloupnosti informací a událostí, srozumitelnost však ztěžuje absence spojovacích výrazů (kohezních a koherentních prostředků) či přímo jejich chybné užití.

³⁰ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 759

5 Pragmatická a sémantická jazyková rovina

5.1 Úvod do sémanticko-pragmatické části

Hlavním cílem rozboru této části práce bude ukázat, zda i agramatický text člověka trpícího afázií může vykazovat znaky pragmatických zásad uplatňovaných při tvorbě běžného textu. Budu tedy zjišťovat, zda se u daných textů vyskytují (alespoň některé) prvky sémanticko-pragmatické jazykové roviny, které doložím na konkrétních příkladech. Zkoumání této jazykové roviny stojí na předpokladu, že jsou ve výzkumném materiálu takové prvky přítomné. Vzhledem k celkové povaze textu se dá víceméně předpokládat, že motivace využití těchto prostředků v textu není záměrná, tzn. že je autor nezvolil s cílem dosáhnout konkrétního účinku na adresáta sdělení. Zaměřím se zejména na prostředky reference k předmětům a jevům mimojazykové skutečnosti, to znamená deskriptivní výrazy a deiktická slova, na které navážu zkoumáním koherence a koheze textu. Bude mě zajímat také pronikání charakteristických rysů mluveného jazyka do jazyka psaného a jejich vzájemné prolínání.

Autor produkuje text vždy s ohledem na adresáta, kterému přizpůsobuje obsah i formu komunikátu, tedy volí jazykové prostředky a textovou kompozici tak, aby adresát jeho projevu porozuměl. Jinými slovy, autorovi záleží na tom, aby adresát chápal význam textu způsobem, jakým ho chápe sám autor. Zároveň se snaží adresáta zaujmout s cílem získat jej na svou stranu, přesvědčit, přimět ho jednat nějakým způsobem atd. Těchto cílů může autor dosáhnout skrze jazykové prostředky, kterými se obrací na adresáta, snaží se získat jeho podporu nebo souhlas a vyjadřuje svůj vztah k němu.³¹ Do zmíněných prostředků řadíme pozdrav a oslovení, přívětné výrazy nebo dativ sdílnosti. Jazykové prostředky, které pomáhají k dosažení těchto záměrů, jsou však ve zkoumaných textech víceméně opomenuty, p. Hebký na ně, ať už vědomě nebo ne, nebere zřetel. V celém korpusu se vyskytuje pouze jediný pozdrav „Dobry den“, ostatní uvedené prostředky se zde neuplatňují. Vzhledem k deklarovanému účelu webu, který si klade za cíl pomáhat čtenářům praktickými radami a návody z různých oblastí života by podle mého názoru uvědomělý autor použil takové jazykové

³¹ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 895

prostředky také k větší neformálnosti, odlehčení a atraktivitě textu. Z tohoto důvodu bych jejich použití na webu Hebmilo považoval za zcela žádoucí a bezpříznakové.

Pro začátek je třeba stručně definovat termín pragmatika. Z lingvistického hlediska tato disciplína zkoumá užívání jazykových prostředků, konkrétně hláskových, morfologických a syntaktických, při dosahování efektivní komunikace. Jinými slovy se jedná o studium významu v kontextu. Lingvistka Milada Hirschová, která se v Česku pragmatikou zabývala, k tomu uvedla, že „předpokladem úspěšné (efektivní) komunikace je znalost prostředků jazyka a jejich významů a znalost pravidel, která nám umožňují tvořit gramaticky i sémanticky nedefektní věty daného jazyka“.³² V případě agramatismu toto tvrzení samozřejmě nemůže mít bezvýhradní platnost, přesto však v textu můžeme nalézt výše uvedené deskriptivní výrazy, deiktická slova atd., byť nemusí být použity záměrně či na základě znalosti pravidel jazyka.

5.2 Sémanticko-pragmatické hledisko

5.2.1 Deiktické prostředky

Jako první se v textu pokusím najít a poté zde popsat deiktické prostředky. Deixí rozumíme odkazování k předmětům a jevům mimojazykové skutečnosti, které se souhrnně nazývají předměty komunikace. Význam deiktických výrazů je dán pouze vztahem ke kontextu (či ke konkrétní komunikační situaci), mimo který jej nelze určit.³³ Prostředky deixe můžeme dělit podle míry určitosti reference na specifické a nespecifické. Při specifické referenci si autor pomáhá k přesné, určité identifikaci předmětu komunikace vlastními jmény, deskriptivními výrazy a samostatnými deiktickými výrazy. Vlastní jména se v textu téměř nevyskytují, najdeme je pouze v případech, kde je předmětem komunikátu autorova manželka Lada a jeho auto, např. „**laDA** si chtěla OCISTit botU O TEN Nuz...; NATO SEM PUZIVAL SVOji **skodu 120 3**; TO AUTO-SKODA 1203 tam stojí...“.

³² Hirschová, Milada. 2006. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2006, str. 14

³³ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 891

Ve větší míře jsou zastoupeny deskriptivní výrazy, kterými rozumíme obecná jména, která mohou stát buď samostatně, nebo ve spojení s nějakým determinátorem. Pro názornost zde uvádím příklady jako „...ta**K** TONAJEDnou neje**LO** TEN **Muj pionir**EK****; ... JAK SEM NASel **moji ze**NU****; **zlode**J** CO TU LOUPEZ Udela**L****; ...TETY **zname**J** CO MA rad americany**; ...**TAKOVE**J** nuz co je venku pred chodem do pre**DSINE****; ...lucerna co sviti do **mi**HO** POKO**JE****“ apod. Z prostředků specifické reference pak zbývají samostatné deiktické výrazy, což jsou ukazovací zájmena a příslovce. Také tyto výrazy se v textu objevují, většinou ve spojení s určením místa, uvádím zde např. „vu**BEC** SME **TAM** Nedosahnul; ...sem si ZAPOME**L** vsimnut ZE TO **Tam** kluze...; .ja**K** SEM **TAM** PRISEL...; zacal jsem **tam** na tom miste hlídkovat... nebo Byla v **tom** I nejka slama...“.

Dalším typem je nespecifická reference, kdy původce sdělení identifikuje jemu neznámý či libovolný předmět komunikace za pomoci neurčitých zájmen a zájmných příslovcí s prefixem ně-, postfixy -si a -koli a dalších. Z jazykových prostředků nespecifické reference mají v textu největší zastoupení slova „někdo, nějaký a takový“, což dokládám na následujících vybraných příkladech. Z každého ze tří nejčastějších výrazů této reference vyberu pouze několik příkladů. Neurčité zájmeno „nějaký“ se objevuje ve spojeních jako „**NE**Jakou** mrtvou by**TOST****, **NE**Jakou** krev**, **NE**JAKE**J**** JINE**J** systém, **NE**JAKY**Ho blata**, **ne**jake**j**** DIVNA VODA“ a dalších, zájmeno „někdo“ – „**KDY**bz** ho **nenkdo** cht**EL****, **nen**KDO** NEBO MAMA**, obcas **nekdo** zas**TAVIL**“, a zájmeno „takový“ ve spojeních slov „**Kousicek **takovyho** hovina**, **TAKOVE**J** nuz**, s **takove**jma** rybickama**“. Objevují se také výrazy „někdy, nějak, něco, jeden“.****

Existují i jiné typy klasifikace deiktických výrazů. V nejobecnějším smyslu rozlišujeme deixi situační, při které odkazujeme k mimojazykové realitě. Taková „čistá“ reference se nazývá exofora. V případě, že odkazujeme k okolnímu jazykovému kontextu, hovoříme o kontextové deixi, jinak též o endofoře. Tato reference se dále dělí na anaforu, která odkazuje k dříve zmíněnému výrazu v textu, a méně častou kataforu, jež naopak odkazuje k následujícímu výrazu (teprve bude zmíněn). Pojmy pragmatické roviny jsou spolu vůbec úzce provázány, což dokládá fakt, že anaforické a kataforické odkazování jsou současně prostředky koreference, které slouží k zajištění textové koheze (viz dále).

V textu se oproti endofore častěji objevují příklady exoforického odkazování, což souvisí s nedostatečnou soudržností (kohezí textu), tzn. že syntaktické vazby mezi jednotlivými celky nejsou přijatelně vyjádřeny. Uvádím zde příklady jako „**aONA Ho NORMA**ne vy**PILA**; ...**aPAK TO TAM TAHA**; **jasem** umel udela**T I CTYRI** Anebo **pet**...; ...**vsem nadavaJI** **KDYZ MAM JINEj** system treba windows; **NIKDY DO NEJ NECHODTE**.a nic **tam neskousete**...“. Ve všech případech je potřeba znát celkový kontext, abychom mohli určit referenci tučně zvýrazněných výrazů. Jinými slovy musíme znát okolnosti, za nichž komunikát vznikl, kdo je jeho autorem, stejně jako kdo nebo co je vůbec předmětem komunikace.

V případě endofory autor většinou používá stále stejné pojmenování k označení totožného referentu, navíc běžně neodkazuje pomocí jednoho výrazu k druhému v rámci téhož textu, je proto obtížné nalézt alespoň nějaké příklady kontextové deixy. Mám na mysli takové, které jsou realizovány jinými prostředky než odkazováním pomocí gramaticky neutrálního zájmena „to“ (neutralizuje rod a číslo). Ukázky anafory lze najít v příkladech jako „Jenou jednul **jogurTEK** A Moc byl dobre**J** A **CHU**tnal me.-**aPAK** Sem se do**TE KELIMKu** koukn**UL**...; udela**L SEM I EsPERIMENT** a delal **SEM VIVOJ** budky...“, kde si lze v obou případech všimnout různých výrazů označujících stejný předmět komunikace, přičemž se zpětné odkazování realizuje skrze substantivum. Pomocí zájmena se odkazuje v příkladu „**ladaRIKALA** ze to je ze**SEM TAM** Nechodil.**ona** nevi...“.

Odkaz k následujícímu jazykovému kontextu lze postřehnout v následujících větách – „...existuje **NEJAKEJ JINEj systemJAKO JE TREBA** **WINDOUWS**.menuje se **LINUX**; **casTO SE SET**kavam s **dotazEM JAK SEM NASel moji zeNU**... **laDA** si chtěla **OCISTit** bot**U**...“, které se v prvním případě realizuje skrze slovního spojení adjektiva se substantivum a v druhém díky substantivu ve spojení s přivlastňovacím zájmenem.

V případě deiktických prostředků se navíc u všech typů odkazování vyskytuje zmatek ve vyjadřování rodu, který u závislého členu není gramaticky shodný se členem řídicím, např. „**tohO VETE**; do**TE KELIMKu**“ nebo také „**NEJAKy nemoc**“ či „**nejakej DIVNA VODA**“. U posledního příkladu je zajímavé, že neurčité zájmeno „nějaký“ není gramaticky kongruentní s referentem „voda“, zatímco adjektivum „divný“ ano, přestože následují hned po sobě.

Objevuje se i více deiktických prostředků za sebou vztahujících se k jednomu referentu, třeba v případech „**te její**hlavy“, kde jsou vedle sebe zařazena ukazovací a přivlastňovací zájmena, nebo „**teN TAKOVĚj** nuz“, kde jsou v chybném slovosledu užitá určitá a neurčitá ukazovací zájmena.

5.2.2 Koherence a koheze textu

Při strukturování textu je třeba dbát na soudržnost textových jednotek, aby zůstal zachován jeho smysl a příjemce tak byl schopen pochopit podstatu sdělení. Rozlišujeme dva typy zmíněné spojitosti, jejichž definice je vzájemně rozdílná a které nazýváme textová koherence a textová koheze. Zatímco koherence obsahuje významové (sémantické a pragmatické) aspekty soudržnosti a dává věty do kontextu, koheze znamená soudržnost syntaktických vztahů mezi větami (explicitní vyjádření významových vztahů textových jednotek jazykovými prostředky).³⁴ Výrazové prostředky textové koheze jsou spolu s významovými vztahy textové koherence navzájem úzce provázány, tzn. že se realizují podobnými nebo přímo totožnými jazykovými prostředky, proto soudím, že není třeba mezi nimi pro potřeby této analytické části práce rozlišovat.

S výše vysvětlenými pojmy předchozího odstavce souvisí pojem koreference, což znamená vztah mezi opakovanými nebo různými jazykovými prostředky, které odkazují k totožnému referentu. V textu se tyto prostředky, koreferenty, vyskytují především v podobě nekongruentního zájmena „to“ a opakujících se výrazů, na pestrost výrazových prvků ani projevu jako takového zde není kladen důraz. Lze tak nalézt hlavně identická plnovýznamová pojmenování bez zájmen i adjektiv signalizujících opakování, tedy „holá“ koreferenční substantiva, popř. ve spojení s odkazovacími zájmeny ten, tento, které referují k samostatně užitému substantivu.³⁵

Příklady identických pojmenování nalezneme ve „**pocitaC MAM DANEJ** u **tecH DVERI DO SPAJze taK NEMUZU** Byt na **POCITACI** dlouho...; jednou u nas byl**TETY** zname**J CO MA** rad americany a chce**BYT JAKO ONI TAK CHODi** vsude sbo**TAMA.PAK JAK ODESEL** tak sla **teta** spat...“ a ve spojení s odkazovacími

³⁴ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 905

³⁵ Tamtéž, str. 907

zájmeny ve „aS LEGRAcki sem siREKNUL ZE VYSkocim navetev.AK SEM SE ODRAZI aDOKNUL **tohO VETE**“.

V textu se jako koreferenty objevují rovněž osobní zájmena, která jsou užitá hlavně při zdůrazněné tematizaci osoby, a odkazovací zájmena, z nichž je nejvíce zastoupeno rodově kongruentní i gramaticky neutrální zájmeno „to“. Pro názornost zde uvádím příklad „...tak sla **teta** spat DO POSTELE... TO **ONA** NEVI“. V dalším se vyskytuje osobní zájmeno spolu s nekongruentním zájmenem „to“ – „a taky seNA ME ZLOBi **mamka** protze TA VYPLAtka slaPRES NI.**ona TO** PRO me hlida.aLE NECO ME DAVAla“. Z důvodu častého výskytu daného zájmena uvedu ještě alespoň „taM **TO** JE Tak ze **To**je JAKO U PSA NEBo koky“ a „TAK V TOM krKU **JETO** JAKO TY VlasY“. Objevuje se i kongruentní odkazovací zájmeno ve spojení s nekongruentním, viz „taK **TONAJED**nou nejeLO **TEN** Muj pionirEK“.

Další prvky soudržnosti, tzv. konektory, se vyskytují velmi poskrovnu. Jejich funkce v textu je spojovací, usouvztažňovací, úloha spočívá i v návaznosti na mimotextovou skutečnost.³⁶ Vyskytují se zejména jednoduché konektory „a, tak, že“ a časové a prostorové orientátory, např. „**paK** NAJEDnou budeTE VIDET...; **ted** se me vubEC Nedari“ nebo „aby **tam** nelitaLO PREDTIm“. Koheze může být zajištěna i díky gramatické shodě, nejčastěji pomocí vztahu shody substantiva v jedné výpovědi s adjektivem nebo slovesem v jiné výpovědi.³⁷ V této gramatické shodě autor velmi chybuje, proto pak často není zcela jednoznačné, k jakému referentu se konkrétní výpověď vztahuje.

Přímo ukázkově můžeme zaznamenat nedodržení gramatické shody a chybějící koreferenty spolu s vágním, opakovaným užitím osobního zájmena „on“ a protínáním předmětu komunikace v následujícím příkladu. „JE TO **POCITAc** 8mb.120MB,33HZ.**Jekoupenej** OD **KAMARADA** ZA 30TISICU ATED mam **jinej**“. Potud je výpověď ještě v pořádku. Následuje „POTKAL sem**HO** (*kamaráda*)NA pompe kdyzSEM DAVAl benziNEK ZA DO MOJE Ho pionira.TAK ME **HO** (*nový počítač*) ukazal a hneD SEM VEDEL (*autor*)ZE **HO** (*nový počítač*) **chceme** (*autor; pl. místo sg.*),.Tak **ho** (*nový počítač*) **mel** (*kamarád*) v aute ziGULU A JAK SEM za nim **spechal** (*autor*)taK **TONAJED**nou nejeLO **TEN** Muj

³⁶ Štícha, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, str. 912

³⁷ Tamtéž

pionirEK>,paK SEM ZISTil (*autor*) ze je zdrenEJ (*motocykl*).jaSEM SE TESIL
 Zesem zapomeL (*autor*)DO NEHO (*motocykl*) DAT OLEJik.taK SEM (*autor*)ho
 (*motocykl*)DAL (*autor*) DO Krovi a utiKAL (*autor*)zaNIM (*kamarád*) ON JEL
 (*kamarád*) POMALEJc kdyz vidEL (*kamarád*)ZE DU (*autor*).takSME Prisli (*autor*,
pl. místo sg.) a dAL SEM (*autor*) MU (*kamarád*) PENIZe.TAK KDYbz ho
 (*prodáváný počítač*) nenkdo chtEL TAK MU ho (*prodáváný počítač*) proDAM
 (*autor*)“.

Takový text není kohezní ani koherentní, protože je porušena většina podmínek zajišťujících soudržnost a smysluplnost textu. Takovými podmínkami mám na mysli referenci k situaci, tematickou posloupnost navazujících výpovědí, spojování textových jednotek konektory nebo gramatické vztahy spojující výpovědi, které jsou vyjádřeny buď špatně, nebo vůbec. Uvedený příklad zde uvádím pro ukázkou, jakým způsobem autor pracuje s prostředky pragmatické jazykové roviny. Přestože je většina vybraných článků z korpusu napsána obdobně, nelze zmíněné porušení podmínek vztáhnout na všechny do jednoho. Nebudu zde však rozebírat každý zvlášť, protože by se vzhledem k zamýšlenému cíli práce rozsah této části neúměrně rozšířil.

Zmíním zde pouze nejvýraznější případ porušení racionální návaznosti významových vztahů z hlediska sémantiky, který se projevuje v článku pojednávajícím o seznámení s manželkou autora. Jedná se o příklad „paK ME TO SUNDALi a nasLI V TE SADRE spousta jeHLIC NA HACKOVani.to medonesLA LADa na ostraneNI SVEDENI.poTOM SME SE VZAli v kosteLU“. Až do poslední věty se autor drží vytyčené tematické linie, poté se však ztrácí významová souvislost s předchozím tématem. Působí jako doplnění, které autor „připojil“ na poslední chvíli. Ovšem vzhledem k faktu, že se jedná o psaný komunikát, který poskytuje čas na přípravu a možnost přeformulovat text, nelze takový „dovětek“ omluvit ani časovým tlakem vyvíjeným na produkci textu.

Ani další jazykové prostředky náležející do oblasti pragmatiky se v textu příliš neuplatňují. Mám na mysli zejména kooperační princip a s ním související konverzační maximy, které jsou navíc soustavně porušovány. Především jde o maxima relevance, protože autor opakovaně odbíhá od tématu k nesouvisejícím záležitostem. Například v článku, který se věnuje informování o existenci dalšího operačního systému, přejde k subjektivní generalizaci vlastností uživatelů tohoto

systemu – „TEN KDO SNĪM pracuJE A POUZIVA TO BYVa porad nastvaNEJA nervozni.a vsem nadavaJI KDYZ MAM JINEJ system treba windows.a tajy tihleti LIDI NOSI brejLE A NECESOU SE A KLEpou se jiM RUCe“.

Z toho v návaznosti vyplývá, že zde nenajdeme ani příklady principu zdvořilosti, pod který spadá soubor zdvořilostních maxim a jazykové prostředky zdvořilosti, např. litotes, elativ nebo eufemistické parafráze. Jako porušení principu zdvořilosti budiž příkladem následující ukázka - „kamaraD RIKAL ZE MA KAPAKU,TAKZE jesli se nechcetE SKRABAT a tak tak ODEDETE.muj brataneC TO TAK MEL A NEMOHL SEM SE S ni,m bavit.ani knam nemOHL CHODIT.ON JE TEPLEJ tak mu mamKA STEJNE YAKAZUJE K NAM CHODit abySME TO NEJAK NEDOSTALI.“ Velmi neuctivé vyjádření vyzdvihuje nedostatky jeho bratrance, přičemž zároveň není akcentována jediná přednost referentu. Za jediný takový prostředek by se dala považovat nalezená deminutiva, avšak ta nejsou v textu použita za účelem dodržení zdvořilostního principu, nýbrž z jiných důvodů (viz lexikologické hledisko). Stejně tak zde budeme těžko hledat metaforu, hyperbolu či ironii. Všechny texty ve vybraném korpusu jsou psány velmi přímočaře a upřímně, bez jakéhokoli podtextu. Autor se nebojí dotýkat ani nepříjemných témat, o kterých pojednává až explicitně, zcela „bez obalu“. Zároveň se nebojí odhalit své soukromí a popisovat osobní životní zážitky, byť veškeré skutečnosti reflektuje svým vlastním, osobitým způsobem.

5.2.3 Rysy mluvenosti v psaném textu

Celkově lze ve všech člancích korpusu vypořadovat znaky charakteristické pro mluvenou podobu jazyka. Text není příliš plánovaný, jsou v něm oslabeny rysy připravenosti. Formální uspořádanost i organizace textu zaostávají a zprostředkovávané myšlenky nejsou dostatečně syntakticky uspořádané, tím pádem nejsou dodržena pravidla stanovená pro psaný text. Text je také více kontextuálně závislý, vyjádření jsou často neurčitá nebo neúplná, konkrétní předmět komunikace si tak musí recipient sám domýšlet vzhledem ke kontextu. Jak už bylo zmíněno výše, na některých místech nenajdeme racionální návaznost jednotlivých výpovědí ani logiku v jejich použití na daném konkrétním místě. Uvedené znaky bych proto považoval

nejen za znaky mluvenosti, ale též jako individuální projev agramatismu autora, který se snaží tímto způsobem přes své omezení předat recipientům informaci.

5.3 Shrnutí pragmatické analytické části

Ve shrnutí pragmatického hlediska textu bych chtěl poukázat na fakt, že autor využívá k zajištění koherence a koheze textu pouze některé méně náročné prvky, mezi které patří opakující se substantiva, jednoduché deiktické výrazy nebo nekongruentní zájmeno to. Jejich užití je navíc velmi omezené a často nedostatečné, protože není zajištěna smysluplná návaznost jednotlivých výpovědí. Chudé odkazování na okolní jazykový kontext má za následek skutečnost, že v některých případech (viz výše) není příliš jasné, ke kterému referentu se v textu odkazuje. Celkové vágní užití konektorů spolu s předchozími prvky a často zmateným členěním jednotlivých výpovědí, mnohdy postrádajících logickou či faktickou návaznost a významovou soudržnost, ztěžuje pochopení smyslu sdělení. Autor dále porušuje konverzační maximy i principy zdvořilosti. Nesmím zapomenout ani na skutečnost, že do primárně psaného textu pronikají znaky textu mluveného a dochází zde tak ke stírání rozdílů mezi mluveností a psaností.

6 Závěr

Tato práce se soustředila výhradně na jazykový rozbor agramatického psaného projevu konkrétního autora, který trpí afázií. Problematika afázie zde nebyla zohledňována, což jsem avizoval již v úvodu práce. Analýza se zabývala především nenoremními jazykovými prostředky a jevy, které byly ve zkoumaných textech korpusu obsaženy. Pozornost byla zaměřena na jejich vyhledání, správné určení vybraného jazykového jevu uplatňujícího se v daném případě, následované jeho správnou interpretací a stručným popisem. Soustředil jsem také na jejich pozici v textu vzhledem k okolnímu jazykovému kontextu a pokusil jsem se vysvětlit důvody použití vybraných příkladů. Na základě dílčích shrnutí každého úseku práce lze konstatovat, že autor trpí formou afázie projevující se ve všech zohledňovaných jazykových rovinách.

První část práce se zaměřila na text z hlediska morfologie. Ve shrnutí jsou zdůrazněny potíže zejména v oblasti deklinace a konjugace slov a nedodržování gramatické shody. Gramatická forma četných užitých výrazů odpovídá hovorové či přímo nespisovné vrstvě jazyka.

V lexikologii se výrazně projevuje idiolekt autora a nahrazování náležitých pojmenování jinými, často nenoremními, výrazy. Vyjadřování je ovlivněno nespisovnými útvary jazyka. Ve srovnání s neutrálními výrazy mají velké zastoupení nespisovná a hovorová slova, vzájemný poměr je oproti běžným psaným textům informačního rázu vyrovnanější.

Z hlediska syntaxe se projevuje porušování syntaktických struktur na úrovni vět i větných členů. Syntaktické vztahy v souvětí či mezi větami navzájem, stejně jako mezi jednotlivými větnými členy, nejsou z gramatického hlediska korektně vyjádřeny. Problém tkví zejména v nenoremní stavbě vět a v soustavném porušování slovosledu. Sémantická struktura s logickými vztahy mezi jednotlivými slovy a větami však zůstává až na několik výjimek při určité toleranci zachována.

Poslední analytický úsek byl zaměřen na pragmatickou jazykovou rovinu. Nedostatečné odkazování se realizuje především skrze jednoduché deiktické prostředky, což znesnadňuje pochopení smyslu textu. Do psaného projevu také pronikají rysy náležící k mluvené podobě jazyka.

Pro potřeby tvorby této práce jsem kromě primární literatury s ohledem na časové hledisko používal i sekundární zdroje, neboť celkový rozsah všech uvažovaných pojmů byl příliš obsáhlý. Faktickou správnost definicí uváděných pojmů jsem si ověřoval především v souhrnných gramatických publikacích. Tyto definice jsem poté, jak už bylo zmíněno, aplikoval na jednotlivě příklady, které jsem následně interpretoval. Podle mého názoru se mi podařilo splnit stanovené cíle popsané v úvodu této práce.

Zdroje

Literatura:

BALHAR, Jan. *Český jazykový atlas*. Praha: Academia, 2011, 579 s. ISBN 978-80-200-1967-7.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011, 380 s. ISBN 978-80-246-1946-0.

ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010, 357 s. ISBN 978-80-7422-020-3.

ČERVENÁ, Vlasta. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Editor Josef FILIPEC, editor Libuše KROUPOVÁ. Praha: Academia, c2005, 647 s. ISBN 8020013474.

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. V Praze: Karolinum, 2010, 353 s. ISBN 978-80-246-1743-5.

HIRSCHOVÁ, Milada. 2006. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2006, 243 s. ISBN 8024412837.

JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, 125 s. ISBN 8024412462.

JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 120 s. ISBN 978-80-244-2218-3.

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: [studentské vydání]*. Editor Petr DVORÁČEK. Praha: Academia, 2005, 879 s. ISBN 80-200-1415-2.

PANEVOVÁ, Jarmila. *Mluvnice současné češtiny. 2, Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2014, 291 s. ISBN 978-80-246-2497-6.

SGALL, Petr a Jiří HRONEK. *Čeština bez příkras*. Jinočany: H & H, 1992, 181 s. ISBN 8085467291.

ŠTÍCHA, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, 974 s. ISBN 978-80-200-2205-9.

Internetové zdroje:

HOFFMANNOVÁ, Jana (2017). In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/SYNTAX_TEXTU

KARLÍK, Petr (2017): In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/APOZIOPEZE>

LEHEČKOVÁ, Helena. *Agramatismus v afázii*. Slovo a slovesnost, ročník 47 (1986), číslo 2, s. 138-147. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3100>

PROŠEK, Martin (2017). In: Česky a hezky. Dostupné z:
https://www.rozhlas.cz/cesky/jakspravne/_zprava/jake-cesty-vedou-do-rima-vsechny-nebo-vsecky--1735997

ZIKOVÁ, Markéta (2017). In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/MORFÉM>

Heslo *který*. In: Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český. Dostupné z:
<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=kter%C3%BD>

Heslo *řict*. In: Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český. Dostupné z:
http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=%C5%99%C3%ADct#nadpis3_6

8 Samostatná příloha

Korpus

2.srPEN

aJE TADY SECe o naBOZEStvi

NekteRI LIDI aOPCANO mySLI ZE je BOH. jenOU SEM SEL VECER domU KOLEm hrBITOVA AseL seM KOLEM STROMu co TAM STAL.aS LEGRACKI sem siREKNUL ZE VYSKocim navetev.AK SEM SE ODRAZI aDOKNUL toHO VETE.paK SEM SE Aji naNEM HOUpal.aLE JENOM Chilku.proTZE UZ ZVOnil kaPLICEK aTO SEM MEL Byt doMA..TAK SEM priSEL DOMu aSEL SI LENut.do postELE.raNO SME Sli s maMKOU DO VSi a JA SEM UVIDEL ten srom.TAK SEM SI REKNUI UKAZU mamCE zese UMIM houpAM..jaSEM SE ORAZil aLE ASI MALo.vuBEC SME TAM Nedosahnul.taKS EM TO SKUSII znoVU A PORAD NE.maMKA koUKALA a reKNULA zeTA VETEV JE moc daLEKA NAHORE.taK SEM SE NA NI KUKNUI a byLA MOC DALEKO.doneSKA NEVIM JAKOZE SEM SE VECER hupal a ranoNE.rikAL SEM TO Tete aONA RIKALA to JE BOHO VO ZNAMeni.odtoHO DNE SI MYSLim zeBUCH je naSVETE A Kuka na nas.asI ZA 2let ten SROM USEKnuli aUDELALE SE TAM MRAVENITE.taKZE TO JE ZNAMEni.aLE PRITOM do vyski litaJi letada a vzuchOLODE Aboha nevidelI.buch JE mrak zamaSKOVNEJ.mrak JE TEN BILEJ kour-,raD PORADM Kdyz vim vic

1,srpen

aJE TADY Sekce o zdRAVI. PrOC TO PALI KDYZ se blina

urCITE STE UZ nenkdy zvrACEL., treBA KDYZ ste videLI NEJAKou mrtvou byTOST neBO CLOVEKa.a neBO NEJAKou krev a ODPADKYaTAK.jaSEM TREBA Jenou jednul jogurTEK A Moc byl dobREJ A CHUtnal me.-aPAK Sem se doTE KELIMKu kouknUL A Bylo toTAM VSECKo upLNE Zeleny.aNAJEDNou seM SE POBLinal do umIVADLA V KUCHyn.zaCHVIIku sla KOLEm zaPRAZI teTA A Ten jogurTEK taM LEZEL.aONA Ho NORMAne vyPILA.RIKala ze JI TO NEVADI.zeASPON USETRi za TABLEtu.,zeTO JE ZDRAV i.jaBYCH TO TEDA NEJEDNul.,toBY ME MUSE nenkdo vyHROZOVAT vrazDOU neBO TRESTEm-aPAK Sem najEDNOU MEL toPALENI VKRku.taM TO JE Tak ze Toje JAKO U PSA NEBo koky.,psaA KOCKU TAKY Nemuzete hladIT pres vlasy.toHO TAM PAK taha.TAK V TOM krKU JETO JAKO TY VlasY.akDYZ BLINAta taK TO DE jinak aPAK TO TAM TAHA.vkrKU MAME TOTis takY VLASi.Jasem je nevideL AleRIKAL To jedEN KAMARd.aKRK JE TO CO Mate u BRADY.kdyZ BY STE TO CHTel skusit taK SI DETE Prs do doPUSY az DOZAdu aTIM PRSem tam tak zaHEBETE.paK NAJEDnou budeTE VIDET Treba mrKEV neBO JINY JIDLO aPOKRMY atomu SE RIKa BLInat nebo zvrACET,aPAK KDYZ POCKAte tak ucitITE JAK TO TAHA ty VLASi.

A JETADY vyhodna naBIDKA ODEME

ProDAVAM SVUJ POCITC.novej stal 80TISIS ATED ho dam za 20TISIC.JE TO POCITAc 8mb.120MB,33HZ.Jekoupenej OD KAMARADA ZA 30TISICU ATED mam jinej.POTKAL semHO NA pumpe kdyzSEM DAVAl benziNEK ZA DO MOJE Ho pionira.TAK ME HO ukazal a hned SEM VEDEL ZE HO chceme.,Tak ho mel v aute ziGULU A JAK SEM za nim spechal taK TONAJEDnou nejelo TEN Muj pionirEK>,paK SEM ZISTil ze je zdrenEJ.jaSEM SE TESIL Zesem zapomeL DO

NEHO DAT OLEJIK.taK SEM hoDAL DO Krovi a utiKAL zaNIM ON JEL POMALEJc kdyz vidEL ZE DU.takSME Prisli a dAL SEM MU PENIZe.TAK KDYbz ho nenkdo chtEL TAK MU ho proDAM.

29,7.2004

JakSI udelaT VETCI Byt

BydLIME S Mamkou aLADOU domku kde pretim byla misnost proKONE A ZVIRATa.,uDELALI SME TO Tak ze sme si TAM NA HACiky dali deky larisi.,ja aLADA MAME Pokojik tam kdE je okna.mamKA vedle DVERI DO SPizirny.kdyz nenkdo CHCE JIT K OKNu tak musi zaZVONIT NA ZVONEc a mi VIME ze nenKDO NEBO MAMa de a puSTIME ji doPOKOJIKU.MUSI se ale byT OPATRNI protZE naSTEJNYM HACiku je lucerna co sviti do miHO POKOJE.a kdyby SE TAM SLO MOC RYCHle taK BY TA LUCERNA spadnul.,jedNOU TAKLE SPADNULa mE NA raMENO.nasteSTI BYLA sfouKLA TAK SE NIC NESTALo.,aLE TETE SPALILA koziCH.,TAKZe ke me doPOKOJIKU uz nechodi.,pocitaC MAM DANEJ u tech DVERI DO SPAJze taK NEMUZU Byt na POCITACI dlouho protze TO UZ CHce mama spat,ona brzO VSTAVA do prace-nekdyTAKY PRIJEDE STRYc a nesMIME POSLUchat co se baVI.kdyby chtEL NEKDO PORADit jak to ZARIDIT TY Hacity atak tak me nevhete konaktovaT.ja rad poradIM KDZ Vim vic.

28.Cervence taK TADY MAM smutny spravu.,VCERA me zakoncili PRACOVNIpomer u meV PRACi.paNI Vedouci poviDALA ZE Sem nadbytecn.aDALA ME VYPPovedni papir vubec ted neviM CO BUDU DELAt zaPRACU.,moznaBYCH zas skusil delaT TY BUDY a prodavatJE lidem co maji ptaka.ted se me vubEC Nedari.,prvNI BYLO TO auto skoda1203.pak zacluNKA AKOLO a radiJKO A TED TOHLE.ladaRIKALA ze to je zeSEM TAM Nechodil.ona nevi ze sem vaseNY REDITEL ORGANIZace HEBmilo.a neMEL SeM MOC CASU tam chodit- KDYby nenkdo vedel co delat taK AT ME KONAKTUJE-Mam praksi v pocitACICH A SEMINAR.DEKUJEME a taky seNA ME ZLOBi mamka protze TA VYPLatka slapRES NI.ona TO PRO me hlida.aLE NECO ME DAVAla.

26,cevence a jeTADY NOVA SECE zmanzeslsvi

casTO SE SETkavam s dotazEM JAK SEM NASel moji zeNU.,BZYLo to tak.byla ziMA SNIH S LEDEm na ceste.laDA si chtela OCISTit botU O TEN Nuz pred postONIM uradem A UKLOUZNUa.celej kabAT A KALHOt mela spinavy.,ja sem to vidEL TAK SEM RYCHle pribehnUL,jenomZE JAK SEM UTIKal tak sem si ZAPOMEL vsimnut ZE TO Tam kluze NA TOM LEDU.takjak sem ji pomahal TAK SEM upadNUL A ZLOMil si noHU LEVou.taksME MUSEli zavOLAT SANITni vozdo.nejdRIV sem mislil ZE TO JE NEJAKY Zanet ale paN primar Rekl zeTO JE ZLOmeny .ta noha.Tak sme jeL DO NEMOcnice.ajak sem tam lezel TAK SEM OBJEvil ze ta Lada tam uklizi PODLAHY vevolnych chvilICH A TAK.TAK ZA MNOu OPCAS CHODila.paK ME TO SUNDALi a nasLI V TE SADRE spousta jeHLIC NA HACKOVani.to medonesLA LADa na ostraneNI SVEDENI.pOTOM SME SE VZAli v kosteLU.

DRIVE sem se zivIL DELANIM BUDKY pro ptacvo.praCE staveNI BUDEK JE DOCELA teska a takz bylo OBTIZn ji proDAT.NATO SEM PUZIVAL SVOji skodu 120 3.od ran DO VECERA SEM DELAL BUKY A DALSI dny sem je chtel prodaT.SKUSENY REZBAR DOKAze udelat tri budky za JEDEN

DEN.jasem umel udelaT I CTYRI Anebo pet.ale mussel sem JIT SPOSTELe brzO.RANO.dobreSE PRODAVAAla budka kukackU NEBO SIKORu ale TREBA PRO SOVU SEM prodal jenom jednu.buka nasoVU JE VIC VELIKA a ma vetsi dvere,.aby sovo mohla dovnitr.ted MI VTOM LEZI PENIZE abudky sou doma.udelaL SEM I EsPERIMENT a delal SEM VIVoj budky pro capa jenze to se neprodalO A TED TOHO MAM Doma v stodoLE ASI ctrnact NEBO SESTNACT.to UZ NEVIM,BUDKA NA CAPA BYLA dlouha do vysky ma DLOUHY DVERE.kdyBY NEKO VEDEL KDO CHCE BUKU na capa at reknE,BUDU RAD.V OBCHODE tu budku ZADNOU NECHEJI tak se,m je prodal u silnic obcas nekdo zastAVIL A MYSLEL ZE TO JE BoUDka pro psa.A NEBO RAKEV PRO HADy.a smali se

MyslIM ZE DELANI BUDEK JE DULEzite aby meli TREBA ptaci kde bydlit.tak kdyBY NENKDO vedel TAK DEJTE VEDET NA SCHRANKu mila.heky\$email.cz

17.cervenCE. STRATilo semi transltor

stratiLO SE MI MOJE BATERKOVE tranzistoROVE RADIJKO.MEL SEM HO VE Svem aute SKODA 120 3.to auto me us nekoLIK TYDNU NEBO MESicu asi nejede,mel sem ho polzENY DOLE u radickoVE PAKY.casot sem ho poslouchAL.JE TO PO DLOUhe dobe dasli strata CO ME POTKAla.prisel seM KONTROlovat auto jako kazdy VECer a najeDNOU SEM TO uvidel.bylo tam jeNOM PRAZDny misto.jaK SEM TAM PRISEL TAK SEM SI jeste keVSEMU SEDNUL NA HREbik.ten hrebk drzel to radijko NA ZEMi aby tam nelitaLO PREDTIm,. a ten zlodeJ CO TU LOUPEZ Udelal ME HO Tam naraficil.asi.moc me to mrzl A JESTE TED TO BOLI.chtel sem si ho vzit domU DO DILNY K POCitaci protze jest E NEMAm reproduktor NA POSLOUCHANI pocitaCE.ta..asi si to auto budu MUSET POJISTit.

17.cervence. a je tadyNOVA SEKCE O WINOUS.

Na seminaru sem se doslechnul o Tom ze taky existuje NEJAKEJ JINEj systemJAKO JE TREBA WINDOUWS.menuje se LINUX.dava se HLAVNE NA INTERNETOVY POCitce ale nejdu na NEM HRAT ZADNe hry aani nic jineHO A TREBA NEPOZNa ani mys. Nebo DISK.TEN KDO SNIm pracuJE A POUZIVA TO BYVa porad nastvaNEJA nervozni.a vsem nadavaJI KDYZ MAM JINEj system treba windows.a tajy tihleti LIDI NOSI brejLE A NECESOU SE A KLEpou se jim RUCE.

VARuji vas teda.jestli chceT E BYT ZDRAvi a bes nemoce tak se TOMU VYVARUjte.

Mila

13.CERVENEC DES PRIBYLA Ssekce jak cistIT BOTZ

KDYz mate spinavu botuTREBA OD NEJAKYHo blata Nebo hoviNA.TAK musite tu botU VYcISTit.jednou u nas bylTETY znameJ CO MA rad americany a chceBYT JAKO ONI TAK CHODI vsude sboTAMA.PAK JAK ODESEL tak sla teta spat DO POSTELE a najeDNOU SE musela probUDIT protze vedle te jejihlavy JI SMRDElo hovino.tak museLA ROZSVITit lucernu aby se podeivala co to je A NA Rosku byl Kousicek takovyho hovina.jako kdyZ od buruvkl.Byla v tom l nejka slama nebo spejLE.TO ONA NEVI.tak teN POLSTAR VZAla a hodila s okNA.a sla spat jenze to porad smrDELO.TAK SLA DO KOUPELNz si umit ruky A TAM YJISTILA kdyz kouknula do zrcadLA ZE TO ma l na NA HLAVE NA NOSe.nebyLA MOC RADA.TAKZE KDYZ prijdete treba

z pasekz TAK SI PORADe cisteTE botu o teN TAKOVEJ nuz co je venku pred chodem do preDSINE.

MiloSLAV HENKY

PRibula nova sekce z POCITACU

Bios" to je prograMEK CO SE INSTALUJE DO DESKZ NA SPECIALNi misto.nikdy do nej nechodte ani to neskousejte.MUZETE tam nastavit neco spatne a uy vam to nikdy nepude.on to vyrobce nastavil na opimalni hodnoty tak to tak nechEJTE.DA SEM TAM MENIT TREBA cas to al ejde l ve windosech,nebo tam treab vidite jak velikou mate pamet.ale to taky jde videt ve windowsech.da se tam nastavit jeste dalsi veci ale to normalni clovek co pracUJE NA POCITACI nepotreBUJE.UPOZorneni pro ostatNI.NIKDY DO NEJ NECHODTE.a nic tam neskousete.nebo se jeste NECO PRIHODI.A TREBA SE spali pamet nebo RAM.Ram je Treba disk,

2.cervence.,2005 Muj sen

chTEL BYCH SE STAT STRASNE DOBRim kamaradem vseh co majiNESNAZE SE SVYM POCITcem anebo nejaky, jinym problemem.chci rozDAVAT SKUSenosti co mam aby se trebal OSTATNI MELI DOBRE A VSEMU ROZUMELi.mzslim ze temahle emailoveyma strankama pomaham hodne moc lideM.DOUFam ze moje organizCE BUDE TREBA PODOBNA JAKO jine treba lbM nebo CNN.

2,cervence

tema z obasTI vstahu partneru"

neZ ZACETE S NEKYm chodit tak by STE SE MELI PRESVECIt jesli neMA NEJAKy nemoc na vagine nebo PENIsovi.kluci bz si meli vsimaT JESTLI SE Holka neskrabe v roskroku nebo SI NEJAK NEPOPOSEDAVA,JESTli jo tak bz to mohlo Znamenat ze ma kapavu.kapavKA JE ZE S PENISu nebo z vaginky vytikava nejakej DIVNA VODA.NEBO NECO TAKOVEho,az teda ta hoLKA ODEDE treBA DO PREDsIne tak bezTE NENAPane do koupELNZ A PODIVEJ se jestli nema na kalhotCE NECo.kdzy jo tak BY MOHLA BYT NEMOCNa a uy ani nemusí ten kuk pockaT AZ TA HOLKA PRIJDE s te sine.JA SEM TEDA tuhle nemoc nemel ALE JEDENA HOLKA JO a porad se skrabaLA RUKO NEBO JAKO abysme to neveDELI O LAVICKu a NEBO SI PORAD SEDALA TAK JAKO KDZBY NA BOK,kamaraD RIKAL ZE MA KAPAKU,TAKZE jesli se nechcetE SKRABAT a tak tak ODEDETE.muj brataneC TO TAK MEL A NEMOHL SEM SE S ni,m bavit.ani knam nemOHL CHODIT.ON JE TEPLej tak mu mamKA STEJNE YAKAZUJE K NAM CHODit abySME TO NEJAK NEDOSTALI.takze si DEJTE POZOOr.upozoRNUJI VAS.

RAD PORAdim kdyz vim vc

JAK NALADIT televizi.

Urcitese VAM UZT NEKOLIKRAT stalo ze ste meli spatnej obraz s takovejma rybickama NEBO DUCHEM. MAM NA TO LEK. staci to omotat ten kabel treba tim lesklim papirkem od ciklady treba. a pak s tim papirkem soupat sem atam. pokud se bude TE KOUKAT I NA obrzavku tak zjistite ze SE TO MENI.

DOBRA RADA NA ZAVER. nekdy se stane ze ta tycka co se sni LADI TELEVIZE se zlomi. pak staci vzit zapalkU A JE TO. fungujeto stejne.

Dobry den dneska se me stala nehorazna vec., ve stredu jsem si rano vsimnul ze me u miho auta HCYBI kolo. TO AUTO-SKODA 1203 tam stoji UZ ASI NEKOLIK TYDnu protoze se mi yatim nepodaril vyresit problemek s olejem. docela me to nastvalo PROTOZE KAZDA STRATA boli. zacal jsem tam na tom miste hlidkovat PROTZE me napadlo ze ten kdo vzal jedno kolo TAK VEZME I DRUHY. kazdej vecer jsem tam hlikoval ALE NIC SE NEDELO. V ruce sem mel takovej klacik na obranu AZ BYCH UTOCIL. jak jsem tam takhle hlidkoval nekolik noci tak me to uz hodne unavovalo. no a na jedne te hlidce sem proste usnul v te roure. jeste ke vsemu kdyz sem pak vylezнул tak jsem si nejak tim klacikem PROPICHNUL PLASTENKU a pak sem mel porad mokrej loket- obesel jsem auto a najednou JSEM ZJISTil ze me chzbi I to dalsi kolo., proste tam nebylo. k tomu VSEMU MI ZMIZELA I ZACLONKA ZE ZADNIHO OKNA Z TAKOVOU KRAJKOU. vim ZE SE UZ ASI S Kolem neschledam A S TOU krajkou zaclonkovou uy vubec ne,, ale kdyby jo tak me dejte vedet. BUDU RAD. A treba se I dohoneme NA ODMENE.

15. kvetna je tady nova sekce. ze silnicniho provou

uz delsi dobu nerozumim silnici. JEDNA SE MI O tu caru uprostered jakje mistama vynachana a hned vedle ni je ta uplne plna nevynechana. pry to znamena ze muze pres ni jet jen jedna strana co ma ale pak delat ten ridic kdyz se za ni pak dostane., ?PODLE ME by mohl klidne dostat POKUTu- za pohrdani pravidli protoze ta plna se nesmi predjizdet.

Jesi nekdo vi tak at me rekne jak na TO. POMUZU KONTAKTOVAT PRISLUSNY ORGAN.

Zdroj:

<https://web.archive.org/web/20070101135204/http://www.webpark.cz:80/miloslavhebky/>